Mentor
әдістемелік орталығы

"MENTOR"
ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

«Ұздік қалам»

республикалық ғылыми-танымдық
әдістемелік журналы

№14(8)
2024

Ақтөбе қаласы

МАЗМҰНЫ

CONTENT

СОДЕРЖАНИЕ

Унгарбаева Светлана Ерахметовна 4

Байкенова Салтанат Асилхановна 7

Берікұлы Салауат 9

Байбосынова Гулгаухар Жакыповна.....12

Калиева Қарлығаш Қайратқызы 16

Мажженова Гүлжайнар Абутжанқызы ..19

Молбаева Клара Жеткиншековна 22

Нурмагамбетова Нургуль.....24

Оразымбетова Балауса Наурызбаевна ..26

Раманкулова Камажай Серикбаевна 28

Рахимберды Құдайберген Русланұлы 30

Сағынғанова Гүлназия Сапарқызы.....33

Сакенова Улболсын Сериковна.....37

Тлеуғалиева Сағира Әлімқызы.....39

Тогимбаева Бибигуль Жаксылыковна ..42

Утеулин Бекнур Танатарович 44

Жусупова Амандык Омаровна.....46

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ ЕРЕЖЕСІ

Мақсаты:

Педагогтердің ғылыми-танымдық әлеуетін дамыту.

Басылымы Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат комитетінде тіркеуге алынып, мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қою туралы № KZ49VPY00083149 куәлігі 2023 жылы 04 желтоқсанында берілген, құжатқа сәйкес 2024 жылдан бастап шығарылады.

Кезеңдік басылым: 1 жылда 24 рет, қазақ, орыс және ағылшын тілінде жарық көреді.

Журналда Қазақстан Республикасының арнайы және жоғары оқу орындары, мектепке дейінгі ұйым, ЖББОМ педагогтерінің шетелдік ғалымдар, ғылыми-зерттеу мекемелерінің ғалымдары орындайтын (орындаған) іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің, эксперименттік әзірлемелердің нәтижелері, сондай-ақ ғылыми-ақпараттық материалдар және т.б. жарияланады.

ЖАУАПТЫЛАР:

Бас редактор:

Нурбергенова Сауле Турмаганбетовна

Бас редактордың орынбасары:

Жайтапова Алтынай Альбековна, п.ғ.д., профессор

Редакция алқасы:

Тихомирова Валентина Тихоновна п.ғ.к., доцент

Сулекенова Гульжан Утесиновна

Рысбекова Айнур Маратовна

Озган Мехмет

Дауметова Салтанат Турмаганбетовна

Дизайн:

Муханбедин Аружан Айбарқызы

Меншік иесі: «Mentor» әдістемелік орталығы (Ақтөбе қаласы)

Редакцияның мекен-жайы: Индексі-030000

Ақтөбе қаласы, А.Молдагулова даңғылы 66/2

Авторлар қолжазбасы, суреттер өңделмейді және кері қайтарылмайды.

Редакция авторлар мақаласының мазмұнына жауап бермейді.

Журналда жарияланған материалдары көшіріп немесе өңдеп басу үшін редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, сілтеме жасалуы міндетті.

Журналға жинақтарыңызды kalam2025@mail.ru. почта арқылы жіберулеріңізге болады.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ

Унгарбаева Светлана Ерахметовна

Ақтөбе қаласы Сазды орта мектебінің директоры

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек.

Сондықтан да әрбір оқушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейді.

Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі - оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде.

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Мысалы, Э.Раджерс инновацияны былайша түсіндіреді: «Инновация- нақтылы бір адамға жаңа болып табылатын идея». Майлс «Инновация - арнайы жаңа өзгеріс. Біз одан жүйелі міндеттеріміздің жүзеге асуын, шешімдерін күтеміз», - дейді.

Инновациялық құбылыстар білім беру саласында өткен ғасырдың сексенінші жылдарында кеңінен тарала бастады. Әдетте инновация бірнеше өзекті мәселелердің түйіскен жерінде пайда болады да, берік түрде жаңа мақсатты шешуге бағытталады, педагогикалық құбылысты үздіксіз жаңғыртуға жетелейді» Масырова Р.Линчевская Т - «Жаңару» дегенімізді былай деп түсіндіреді: «Жаңару - белгілі бір адам үшін әділ түрде жаңа ма, әлде ескі ме оған байланысты емес, ашылған уақытынан бірінші қолданған уақытымен анықталатын жаңа идея.

Қазақстанда ең алғаш «Инновация» ұғымына қазақ тілінде анықтама берген ғалым Немеребай Нұрахметов. Ол «Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз - білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек

қызметі» деген анықтаманы ұсынады. Н.Нұрахметов «Инновация» білімнің мазмұнында, әдістемеде, технологияда, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыруда, мектеп жүйесін басқаруда көрініс табады деп қарастырып, өзінің жіктемесінде инновацияны, қайта жаңарту кеңістігін бірнеше түрге бөледі: жеке түрі (жеке - дара, бір-бірімен байланыспаған); модульдік түрі (жеке - дара кешені, бір-бірімен байланысқан); жүйелі түрі (мектепті толық қамтитын).

Әдіскер С.Көшімбетова өзінің зерттеуінде оқу-тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін қолданудың мынадай ерекшеліктерін атап көрсеткен:

- дербес оқыту технологиясы оқу-тәрбие үрдісінде ғылымның негіздерін игерту үшін ізгілік, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыра отырып, жеке тұлғаның әлеуметтік-психологиялық жауапкершілін арттырады.
- қоғам мен табиғат заңдылықтарын кіріктіру негізінде меңгеруі;
- оқытушы білмейтін шығармашылық ізденіс негізінде өмірге келген жаңа қабілет;
- саралап деңгейлел оқыту технологиясында оқытудың мазмұны мен әдістері шығармашылық ізденіс іс-әрекет жасау негізінде адамның инновациялық қабілеттерінің қалыптасуына бағытталады.
- ақпараттық бағдарламалап оқыту — оқытудың мазмұнын пәнаралық байланыс тұрғысынан ұйымдастыру;
- иллюстрациялы түсіндірмелі оқытуда «адам-қоғам-табиғат» үйлесімдік бағыттағы дүниетанымында жүйелі саналы мәдениет қалыптасады;
- ізгілендіру технологиясында педагогика ғылымының алдыңғы қатарлы ғылыми жаңалықтарды тәжірибеде «бала – субъект», «бала-объект» тұрғысынан енгізіле бастайды да, ал ғылыми білімдер «оның тұрмысының әлеуметтік жағдайы мен іс-әрекетінің әлеуметтік нәтижесінің бірлігінде қарастырады;

Ал жалпы инновацияны модификациялық, комбинаторлық, радикалдық деп үш түрге бөлуге болады .

Модификациялық инновация — бұл бұрын қолда барды дамытумен, түрін өзгертумен айналысу. Бұған В.Ф. Шаталовтың математикаға жазған тірек конспектісі және оны көптеген мұғалімдердің пайдалануы мысал бола алады.

Комбинаторлық модификация — бұрын пайдаланылмаған, белгілі әдістеме элементтерін жаңаша құрастыру. Бұған пәндерді оқытудың қазіргі кездегі әдістемесі дәлел.

Радикалдық инновация — білімге мемлекеттік стандарттарды енгізу жатады. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен, мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады.

Қазір республика оқу орындары ұсынып отырған көп нұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез-келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар.

Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын, оқу мазмұны әрбір білім алушының жас және жеке дара психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибеде сынап қараудың маңызы зор. Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерде іс жүзінде анықталып табылған оқыту үрдісінің нәтижесін көретін әдіс-тәсілдері, түрлері көбіне жаңашыл, инновациялық болып табылады.

Инновациялық процестерді ендіру үш өзара байланысты күштер анықталады: енгізілген технологияның ерекшеліктерімен; жаңашылдардың инновациялық әлеуетімен; жаңалықты енгізу жолдарымен.

Жаңа инновациялық оқыту технологиясы кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс.

Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады. XXI ғасырда болашақ мамандарды даярлау, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері — кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы. Сондықтай біз болашақ педагог-психологтардың жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды қолдануға даярлығын қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасадық. Болашақ мамандардың жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды қолдануға даярлықты қалыптастыру мына көрсеткіштерді қамтиды:

Мотивациялық өлшемдеріне танымдық қызығуды қалыптастыру бейнесі жатады. Оған болашақ мамандарды қалыптастыру, құндылық қарым-қатынас, болашақ маманның өзінің кәсіби шеберлігін дамытуға талпынуы, болашақ мамандығын ерекше жақсы көруі, ұрпақ тәрбиесінде ұстаздың жетекші орнын сезінуі, кәсіби жеке біліктілік деңгейін көтеруге бағыттылығы, инновациялық іс-әрекетке ұмтылу әрекеттері кіреді.

Мазмұндық өлшемдеріне болашақ маманның жалпы мәдениеттілік дайындығы мен мәндік әдіснамалық дайындығының деңгейі, мамандығы бойынша білімі, педагогикалық біртұтас білім жүйесі, біртұтас педагогикалық үрдістің заңдылықтары, мен қозғаушы күштерінің жалпы теориялық білім негіздерімен қаруланууы кіреді.

Оған біртұтас педагогикалық үрдістің теориялық негіздерін және жеке тұлға теориясының ғылыми негіздерін меңгеруі, педагогикалық іс-әрекет теориясының негіздерін білуі, білім алушылардың барлық мүмкіндіктерін пайдаланғанда инновациялық іс-әрекеттің көбіне нәтижелі болатындығын сезіне алуы жатады.

Байкенова Салтанат Асилхановна

Ақтөбе қаласы, №38 қазақ орта мектебінің тарих пәні мұғалімі

ЕЖЕЛГІ АДАМДАРДЫҢ ӨМІРІНЕ САЯХАТ

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	Сабақта оқушылар алғашқы адамдардың тұрмыс-тіршілігін түсіндіреді. Осы кезеңді тарихи әңгімелеу, тарихи бейнелеу арқылы көрсетеді.
Сабақтың барысы	

Сабақтың кезеңі/ уақыт	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Ұйымдастыру кезеңі	Амандасу.Сыныпты түгендеу. Оқушылардың сабаққа дайындығын тексеру. Үй тапсырмасы бойынша сұрақтар беру. Петроглифтер дегеніміз не? Петроглиф гректің қай сөзінен шыққан? Қазақстан аумағындағы петроглифтердің ең көп шоғырланған жері? Тотемизм дегеніміз не? Анимизм дегеніміз не? Бейне суреттер көрсету арқылы жаңа сабаққа өту.	Оқушылар сұрақтарға жауап береді. Оқушылар жауаптары арқылы жаңа тақырыпқа көшу	мадақтау	Тақырыптық бейне суреттер
Жаңа сабақ	Өткен тақырыпты еске түсіру мақсатында бейне баян көрсету. <u>Топтық жұмыс</u>: Берілген ұғымдарды әр дәуірге сәйкес топтастырыңдар. Тобыр, жылқы өсірушілер,қыш құмыра, терімшілер, аңшылар, мыс тас ғасыры, питекантроп,садақ пен жебе, Андронов мәдениеті, Беғазы -Дәндібай мәдениеті, мысты өңдеу, садақ пен жебе. **Тас дәуірі** **Энеолит дәуірі** **Қола дәуірі** **Дескриптор:**	Бейне баян көру. Топтық жұмыс 10минут	Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады	

	-Тас, энеолит, қола дәуірлерін сәйкестендіреді. **Рефлексия:** -Тас, энеолит, қола дәуірлерінде қандай уақиғалар болды. -Тас, энеолит, қола дәуірлерінде шаруашылықта, адамдардың тұрмыс - тіршілігінде, қоғамда қандай өзгерістер болды? **Дескриптор:** -Тас дәуіріндегі өзгерістерді зерттейді -Энеолит дәуіріндегі өзгерістерді зерттейді -Қола дәуіріндегі өзгерістерді зерттейді	Постер қорғау		
Сабақтың соңы	Тапсырма: Берілген сөйлемді аяқта: -Қазақстанда палеолит дәуірінде алғаш өмір сүрген адам? (Питекантроп) -Кроманьондық адам қай жерден табылды... (Францияның кроманьон үңгірінен) -Ең алғашқы адамдардың кәсібі? (Аңшылық, терімшілі) - Тас дәуірі қандай үш кезеңнен тұрады? (Палеолит, мезолит, неолит) -Қазақстандағы алғашқы палеолит ескерткіштерін кім зерттеді? (Хасан Алпысбаев) -Мұз дәуірі бұдан неше мың жыл бұрын болды? (100 мың жыл бұрын) -Қай дәуірде қыш ыдыстар жасалды? (Неолит) -Ботай қонысын кім зерттеді? (В.Ф.Зайберт) - Неліктен қола дәуірін андронов мәдениеті деп атайды? (Андронова қонысынан табылуына байланысты. -Петроглифтерде қандай суреттер бейнеленген?			
Үй тапсыр-масы	«Ежелгі адамдар» тақырыбына 70-80сөзден тұратын эссе жазып келу.			

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Берікұлы Салауат

Ақтөбе облысы, Ырғыз ауданы Құйлыс ауылы Құйлыс жалпы білім беретін орта мектептің тарих пәнінің мұғалімі

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық саласы технологияларын меңгермейінше сауатты жан-жақты маман болуы мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық және де басқа көптеген адами қабілетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Қазіргі білім жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруланып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, оның мазмұнының түбегейлі өзгеруі, оның дүниежүзілік білім кеңістігіне енуі бүкіл оқу әдістемелік жүйеге, мұғалімдер алдына жаңа талаптар мен міндеттер қойып отыр. Бұдан шығатыны, XXI ғасырдың алғашқы жылдарының бірі – «Білім – бүкіл өміріңе» қағидасынан «Білім – бүкіл өмір бойына» қағидасына өте алатын білім жүйесінің ұйымдық құрылымдарын іздеу болып табылады. Қазіргі білім беру ісінің шарттарының бірі болып оқушының өзіне керекті мәліметті өзі іздеп табуына үйретіп, олардың өз оқу бағыттарын өзінің таңдай білуі деп есептеледі. Білім саласына еніп отырған жаңа технологиялардың ерекшелігі – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, жаңа идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келсе, ал казіргі заманның оқушысы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне үлкен мән береміз. Өйткені, оқытудың әр түрлі технологиялары зерттелініп, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп мектеп өміріне енуде. Орта білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген анағұрлым танымал білім беру әдістемелері арасында өздігінен білім алуға негізделген тәсіл кең тараған. Бұл теория оқушылардың ойлауын дамыту, олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дерек көздерінен, мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделеді. Осыған орай оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда оқытудың жаңа технологияларын жетік меңгеріп қана жетуге болады.

Оқыту барысында жаңа технологиялық әдістерді пайдалану шәкірттердің ойлана білу қабілеттерін дамытады, олардың білім сапасын жақсартады, ой өрісін кеңейтеді, есте сақтау қабілеттерін өсіреді. Оқыту мен дамыту әдістерінің екеуі де жеке тұлғаның қалыптасуына үлкен ықпал ететін маңызды айғақтар болып саналады. Мектепте оқытуды ұйымдастыратын бірден – бір нұсқа сабақ болса, сабақтың нәтижелі болуына ықпал ететін нұсқа сол сабақты өткізудің әртүрлі әдіс-тәсілдері, яғни жаңашыл сабақ. Қазіргі кезде шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалімдердің тынымсыз ізденуі нәтижесінде оқу-тәрбие жұмысының тиімділігін арттырудың жаңа

технологиялары өмірге келді. Біздің міндетіміз- оқушыға оны бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету.

Тарих – мектептегі оқу пәні ретінде жалпы негізгі білім беретін барлық гуманитарлық және қоғамтанушылық курстардың негізін құрайды. Тарих ұлттық өзіндік сана – сезімді және адамгершілік этикалық нормаларды қалыптастыра отырып, оқытудың дүниетанымдық негізін қалыптастырады. Тарихқа деген қызығушылығын арттыру үшін сапалы білім берудің тиімді жолдарын таңдау, тарихи және мәдени мұралармен таныстыру, қосымша элементтерді пайдалану мен тарихи деректерді оқып білім алып шығармашылықпен айналысуына жағдай жасау сияқты жаңа педагогикалық технологиялармен инновациялық бағыттарды, әдістер мен тәсілдерді енгізу. Заманауи әдіс-тәсілдер сабақ барысында шәкірттердің сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін жетілдіруге, дамытуға арналған оқыту технологиясы оларға еркін ойлауға, байқалған, баяндалған мазмұнынан тәуелсіз пайымдамалар жасауға мүмкіндік береді, шығармашылық белсенділігі жоғарылайды, ұжымдық ойласу, ұжымдық тұжырымдар жасауға белсене атсалысады, ұжымдық қорытындыда өз үлесі бар екенін сезіп, қуаттана марқаяды, келесі мәселелер түйінін шешуге еркін араласады, өз ойын жасқанбай айтуға үйренеді. Тақырыптың негізгі өзегін, бағытын, мән-мағынасын түсінеді, тіл байлығын жетілдіреді, өз ойын қысқа, мазмұнды, мағыналы, дәлелді баяндауға дағдыланады, пәнге қызығушылығы артады, ғылым негіздерін игеру әдістерін меңгереді , сөйтіп өзін келесе мәселені талдауға дайындайды. Оқушы бұрын тек тындаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші болады, ал мұғалім осы әрекетке бағыттауда, оқуды ұйымдастыруда жетекші рөл атқарады. Тақырыпты мұғалім түсіндіріп оқып бермейді. Тақырып бойынша оқушылар өздері жұмыс істейді және топпен жұмыс жасап белсенділік көрсетуге жағдай жасалады. Оқушының білімін қалыптастыру деңгейінде, оны зерттеу, талдау, жауап табу үшін жеткілікті материал болу керек, «*Ассоциация» , «Топтау», «Түртіп алу», «Болжау», «Әлемді шарлау», «Броундық қозғалыс», «Стикердегі диалог»* әдістерін пайдалануға болады. *«Өзара оқыту әдісі», «Кең ауқымды лекция» әдісі, «Инсерт» әдісі, «Білемін, білгім келеді, үйренемін», т.б.* әдіс-тәсілдерді қолдану оқушының өздігінен білім алу, шығармашылық іс-әрекеттерінің оянуы, бір сөзбен айтқанда, өзіндік еңбек ету кезеңіне айналдырады. **«Үштік» әдіс-** Сынып бойынша тапсырманы оқиды. Оқушылар бірнеше жұптан бөлінеді:бірінші оқушы оқиды немесе айтады, екінші оқушы тындайды, үшінші оқушы түртіп алады, кейін өз пікірін айтады. **SWOT – талдау** Бұл әдісті қолдану барысында мәселенің жағымды, жағымсыз жақтарына сараптама беріледі, мүмкіндіктері бағаланып, қауіп-қатерлері туралы нақты дәлелдер келтіріледі. **«Бір минуттық әңгіме» тәсілі**

Оқушылар қарама-қарсы сызық бойымен қатарға тұрып, жұптық әңгіме жүргізеді. Үйге берген тапсырма туралы әңгімелесулеріне болады немесе жаңа сабақты бекіту мақсатында өз ойларымен бөліседі.

«Бес жолды өлең», «Вен диаграммасы», «Кейіпкерге хат», «Кубизм», «Т кестесі», «ПОПС формуласы», «Шахмат», «Фишбоун» т.б. әдіс-тәсілдер әр сабақтың ерекшелігіне ауыр-жеңілдігіне қарай лайықты қолданылады. Бұл әдістің тиімділігі сабақтан тысқары қалатын оқушы болмайды.

Тәжірибеде оқытудың көптеген түрлері қолданылуда. Мұғалімдер барлық пайдалы оқыту түрлерінен бас тартпай, жақсыларын жаңа жүйеге бағыттап тәжірибеге енгізеді. Топтық оқыту, өзін-өзі оқыту – оқушы белгілі бір өздік жұмысты (оқылатын объектімен, оқулық, приборлармен жұмыс істейді зерттеу жұмысы) орындап, оның нәтижелері туралы жазбаша есеп береді.

Өзара оқыту (жұптық оқыту) – оқушылар тұрақты жұпта немесе құрамы өзгеретін жұпта жұмыс істейді де, қандай да бір мәселені бір-біріне түсіндіріп, өз тақырыптарын қорғап, жолдасының жұмысының нәтижесін бағалайды.

Заманауи оқытуда оқушы өз бетінше білім алуды ұйымдастырады, сын тұрғысынан нақты мақсатты шешім қабылдауға үйренеді, оқушылар кез-келген сұраққа өмірден мысал келтіре отырып салыстырып жауап береді.

Тарих сабағын оқыта отырып, жаңа иновациялық технологияларды тиімді пайдаланып,өзіндік жұмыс және тарихи диктант,тірек сызбалар,кластерлер, хронологиялық таблицалар, пікірталас сынақ осы тәрізді әдіс-тәсілдерді білім сапасын арттыру мақсатында түрлендіре отырып қолданған тиімді. Бұл жұмыстар оқушылармен тығыз байланыста болуға, оқушы бойындағы табиғи мүмкіндіктерді ашуға, оқушының танымдық іс-әрекеттерін қалыптастыруға, оқушы тарапынан белсенділік танытып, дербестік көрсетуіне, өзіне деген сенімділігін қалыптастыруға көмектеседі. Оқушылардың алған білімдерін кеңейтіп, логикалық ойлау жүйесін дамытып, тиянақты білім алуына жол ашады. Сабақта оқушының жеткен жетістігін баса көрсетіп, оның пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқушыларды өз бетімен ізденіп жұмыс істеуге баулу, шығармашылық қабілеттерін шыңдайды. Бірақ шамадан тыс тапсырмалар беруден сақтану керек, ең басты оқиғалар мен фактілерді ғана білуі керектігін ескерген жөн. Сондай-ақ, күнделікті сабақта оқушылардың білімін бағалауға да тигізер көмегі көп.

Сабақта жаңа технология әдіс – тәсілдерін қолданудың мынадай тиімді жақтары бар:

- Оқушының оқуға деген ынтасы артады;
- Әр оқушының жеке қабілеті айқындалады;
- Үлгерімі нашар оқушыға көңіл бөліп, оларға көмектесу мүмкіндігі туады;
- Жақсы оқитын оқушының тереңірек білім алуына жағдай туады;
- Әр оқушы өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады;

Оқушы өз білімін бағалай білуіне бағыттауға мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс-әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан-жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындай аламыз. Демек, жаңа технологиялық әдіс – тәсілдерді пайдалану білім сапасын арттырудың бірден – бір жолы.

Байбосынова Гулгаухар Жакыповна.

ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ВЫРАЖЕНИЙ, СОДЕРЖАЩИХ КОРЕНЬ П-ОЙ СТЕПЕНИ, СТЕПЕНЬ С РАЦИОНАЛЬНЫМ ПОКАЗАТЕЛЕМ

г.Актобе
КГУ "Средняя школа №35 имени Халела Досмухамедулы"

Цели обучения в соответствии с учебной программой	**11.1.1.4 - применять свойства степени с рациональным показателем для преобразования алгебраических выражений**
Цели урока	Применять свойства степени с рациональным показателем для преобразования **алгебраических** выражений

Ход урока

Этап урока/время	Действия педагога	Действия обучающегося	Оценивание	Ресурсы
Орг. момент 8 мин	**Организационный момент.** Слайд № 1. 1.Приветствие учащихся. 2. Сначала мы вместе попробуем ответить на вопрос: Какой ранее изученный материал поможет достичь цели урока. Вытащим из тайников памяти знание формул и умение их применять при преобразовании выражений. Затем потренируем мозги - (выполним устную работу у доски). Слайд № 2, 3, 4. 3. Устная работа. Проверка домашнего задания. Вычислить: 1) Представить выражение в виде корня: $3^{\frac{1}{4}}$; $5^{\frac{3}{8}}$; $11^{-\frac{2}{7}}$; $2^{-\frac{3}{8}}$; $5^{\frac{4}{8}}$; $15^{0,25}$; $4^{-0,75}$; $13^{1\frac{1}{2}}$. 2) Представить корень в виде степени: $\sqrt[5]{x^3}$; $\sqrt[11]{a^{-8}}$; $\sqrt[6]{4}$; $\sqrt{y^{-1}}$; $\sqrt[4]{b^{12}}$. Вопрос: вспомним какие свойства применили? $a^{\frac{m}{n}} = \sqrt[n]{a^m}$ 3) Вычислите: а) $\left(\sqrt[3]{27}\right)^3$ б) $\left(\sqrt{5}\right)^4$ в) $\left(\sqrt{2}\right)^{10}$ г) $\sqrt[3]{\frac{343}{512}}$; д) $\left(\frac{1}{3}\right)^4$ е) $\left(\frac{3}{5}\right)^2$	Настраиваются на положительный настрой урока. Демонстрируют готовность к учебной деятельности Включаются в деловой ритм урока.	Стратегия «Верно - не верно» Словесная оценка учителя. Взаимооценивание	ИКТ, Презентация, учебник, индивидуальные карточки, оценочный лист

<table>
<tr>
<td>Повторение

10 мин</td>
<td>Повторение пройденного материала.
Игра «Посчитаем». Слайд № 5. Групповая работа
Работа у доски.
1) а) $\sqrt[4]{9-\sqrt{65}}\cdot\sqrt[4]{9+\sqrt{65}}=\sqrt[4]{\left(9-\sqrt{65}\right)\left(9+\sqrt{65}\right)}=\sqrt[4]{16}=2;$
б) $9\cdot 0{,}027^{-\frac{1}{3}}+\left(\frac{1}{125}\right)^{-\frac{1}{3}}=9\cdot 0{,}3^{-1}+(125)^{\frac{1}{3}}=9\cdot\frac{10}{3}+5=$
$=30+5=35.$
2) $2\sqrt{x}=36;$
$\sqrt{x}=18\Rightarrow x=324.$
3) а) $\sqrt[6]{12-4\sqrt{5}}\cdot\sqrt[4]{12+4\sqrt{5}}=\sqrt[6]{12^2-\left(4\sqrt{5}\right)^2}=\sqrt[6]{64}=2;$
б) $\left(\frac{1}{625}\right)^{-0,75}-12\cdot 0{,}0081^{-0,25}=625^{\frac{3}{4}}-12\cdot 0{,}3^{-1}=$
$=5^3-12\cdot\frac{10}{3}=125-40=85.$
4) $2\sqrt{x}=34;$
$\sqrt{x}=17\Rightarrow x=289.$</td>
<td>Устно отвечают на вопросы, с объяснением. Излагает свои мысли.</td>
<td>Стратегия «Верно - не верно» Словесная оценка учителя. Взаимооценивание</td>
<td>ИКТ Презентация</td>
</tr>
<tr>
<td>Повторение темы 6 мин</td>
<td>Самостоятельная работа
Тест. Проверка применять свойства на практике. (через программу класс рум в google). Ответ высвечивается сразу. 5 баллов из 5.

https://docs.google.com/forms/

<table>
<tr>
<td>Вариант 1.
1. Упростите: $\frac{\sqrt[7]{a\sqrt[6]{a}}}{\sqrt[6]{a}}$.
а) а; б) $\sqrt[7]{a}$; в) 1; г) $\frac{1}{\sqrt[7]{a}}$.
2. Вычислите: $\frac{6\sqrt[3]{11}}{\sqrt[3]{297}}$.
а) $\frac{2}{3}$, б) 2, в) $\frac{6}{11}$, г) 3.
3. Вычислите: $\sqrt[5]{-32}$ - $\sqrt[3]{-125}$.
а) -7, б) -3, в) 3, г) 7.
4. Найдите значение выражения: $\sqrt[6]{12\cdot 72\cdot 54}$.
а) 12, б) 6, в) 3, г) 9.
5. Вычислите:
$\frac{\sqrt[4]{4-2\sqrt{3}}\cdot\sqrt[4]{4+2\sqrt{3}}}{\sqrt{\frac{1}{2}}}$.</td>
<td>Вариант 2.
1. Упростите: $\frac{\sqrt[5]{a\sqrt[4]{a}}}{\sqrt[4]{a}}$.
а) $\frac{1}{\sqrt[5]{a}}$; б) $\sqrt[5]{a}$; в) а; г). 1
2. Вычислите: $\frac{\sqrt[5]{486}}{5\sqrt[5]{64}}$.
а) 1, б) 3, в) 0,3 , г) 1,5.
3. Вычислите: $\sqrt[4]{81}$ - $\sqrt[3]{-64}$.
а) -1, б) 7, в) -7, г) 1.
4. Найдите значение выражения: $\sqrt[4]{36\cdot 125\cdot 180}$.
а) 15, б) 10, в) 30, г) 6
5. Вычислите:
$\frac{\sqrt[4]{6-3\sqrt{3}}\cdot\sqrt[4]{6+3\sqrt{3}}}{\sqrt{\frac{1}{3}}}$.</td>
</tr>
</table>
</td>
<td>отвечают на вопросы</td>
<td></td>
<td>ИКТ Презентация</td>
</tr>
</table>

	а) 8, б) 4, в) $\frac{1}{2}$, г) 2. | а) $\sqrt{3}$, б) 1, в) 3, г) $\frac{1}{3}$.				

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор *Обучающийся*	Балл
Тест	1	**применять свойства степени с рациональным показателем**	1
	2	**знает свойства корня *n*-ой степени**	1
	3	**применять свойства степени с рациональным показателем**	1
	4	**знает свойства корня *n*-ой степени**	1
	5	**применять свойства степени с рациональным показателем**	1
Всего баллов			5

2 мин	Физминутка для глаз Слайд № 8.			ИКТ Презентация
	Историческая справка Знак корня происходит из строчной латинской буквы r (radix – корень). Впервые использовал немецкий математик Кристоф Рудольф в 1525 году.	Слушают, обсуждают		
	Функциональная грамотность - умений использовать приобретенные знания и опыт для решения широкого диапазона жизненных (практико-ориентированных) задач в различных сферах человеческой деятельности.	Слушают, размышляют, анализируют. Делают выводы		ИКТ Презентация

<table>
<tr>
<td>Закрепление темы

10 мин</td>
<td>Работа в паре. Слайд № 10.
Задание из ЕНТ.
Задание 1А:
Найдите значение выражения: $\sqrt[3]{81}-\sqrt{49}\cdot\sqrt[3]{24}$.
1) $14\sqrt[3]{3}$; 2) $3\sqrt[3]{3}$; 3) $-11\sqrt[3]{3}$; 4) -11.
Ответ: 3.

Задание 2А:
Вычислите: $\sqrt[3]{(-3)^3\cdot 2^6}$.
1) 12; 2) -12; 3) $-3\sqrt[3]{32}$; 4) $-4\sqrt[3]{9}$.
Ответ: 2.

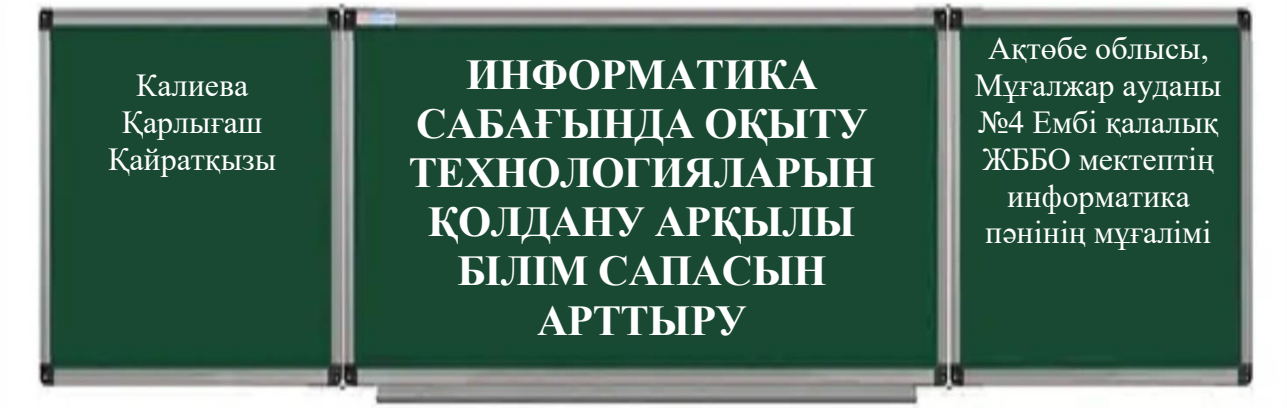
Задание 3Б:
Вычислить: $\sqrt[4]{0{,}5}\cdot\sqrt[4]{0{,}125}$.
1) 0,25; 2) 0,5; 3) 0,15; 4) 5.
Ответ: 2.
Задание 4Б:
Вычислите: $\sqrt[4]{(-3)^2\cdot 2}\cdot\sqrt[4]{8\cdot 9}$.
1) $3\sqrt{2}$; 2) $-3\sqrt{2}$; 3) 6; 4) -6.
Ответ: 3.

Задание 5С:
Вычислите: $\frac{\sqrt{22}-\sqrt{2}}{\sqrt{11}-11}\cdot\sqrt{11}$.
1) $\sqrt{11}-2$; 2) $-\sqrt{11}$; 3) 11; 4) $-\sqrt{2}$.
Ответ: 4.</td>
<td>Решают задачи</td>
<td>ФО: взаимное оценивание по критериям, самопроверка по образцу, комментарии учителя</td>
<td>ИКТ Презентация Индивидуальные карточки</td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td>
<table>
<tr><td>Критерий оценивания</td><td>№ задания</td><td>Дескриптор
Обучающийся</td><td>Балл</td></tr>
<tr><td>Задание из ЕНТ</td><td>1</td><td>Применяет свойства степени с рациональным показателем</td><td>1</td></tr>
<tr><td></td><td>2</td><td>Знает свойства корня n-ой степени</td><td>1</td></tr>
<tr><td colspan="3">Всего баллов</td><td>2</td></tr>
</table>
</td>
<td></td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>2 мин</td>
<td>По выполнении задания учащимися выставляются баллы в оценочный лист. По окончанию урока, учащиеся выставляют общее количество набранных баллов за урок.

Оценочный лист
Учащийся ф.и.о, класс _____

<table>
<tr><td>№</td><td>Задание</td><td>Баллы</td><td>Баллы</td></tr>
</table>
</td>
<td></td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
</table>

				учащегося	Заполняют листы оценивания	Самооценивание	
	1	Устная работа	1				
	2	Тест – «Преобразование выражений, содержащих корень п-ой степени, степень с рациональным показателем»	5				
	3	Игра «Посчитаем»	2				
	4	Задание из ЕНТ	2				
		Всего баллов	10				
Подведение итогов урока (2 мин)	Рефлексия. Слайд № 12. Стратегия «Лестница успеха» Дает инструкцию: 1. На столах стикер.2. На доске рефлексивный лист «Лестница успеха» приклейте ваш стикер на понимание темы: на верхней- поняли все, смогу применить; на средней- не совсем поняли; на нижней- не понял. Д/з: изучить стр 148, ответить на вопросы стр 149, упр 463.				Сдают листы оценивания Записывают домашнее задание	Самооценивание	Рефлексивный лист стикеры

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам , технологиялық мәдениет дәуірі. Ғылыми - техникалық әлеумет және оның өзін-өзі дамытуға қабілеттілігі жалпыға бірдей бәсекелестік жағдайында басты фактор ретінде қарастырылуда.

Ақпараттық технология – экономиканың және бүкіл қоғам мен мемлекеттің “ілгерілеуінің” белгісі. Біздің өркениетті дамуымыздың барлық маңызды өмірлік салалары бүгінде ақпараттық технологиялармен және жасалымдармен тікелей байланысты десем, асыра айтқаным емес...

Заманауи ақпараттық қоғамның қалыптасуы мен дамуына үлес қосатын, оқу үрдісінде оқушылардың интернет желісіне қол жеткізудің спутниктік жүйелерін, шұғыл корпоративтік және кең жолақты байланыс, навигацияларды үйреніп отырғандығы жасырын емес.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі - маңызды мәселелердің бірі. Жас ұрпақты әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұның құру – жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі. Мұғалімнің бағыттауымен бала білімді меңгеріп қана қоймай, оны өмірде,кез келген

уақытта өз іс-тәжірибесінде тиімді қолдана білуі шарт.

Осыған орай информатиканы оқытудың негізгі мақсаты - әрбір оқушыға информатика ғылымы негіздерінің алғашқы фундаментальды білімін беру, оқушыларға осы білімді мектепте оқытылатын басқа ғылымдарының негіздерін түпкілікті және сапалы түрде меңгеруге қажетті іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыру болып табылады

Қазіргі таңда оқытудың сан алуан тәсілдерін қолдана отырып, нәтижеге бағытталған оқыту болады.Мұғалімнің сабақ алдында қоятын басты мақсаты – оқушыларды пәнге қызықтыратын терең, сапалы, тиянақты білім беру. Оған мұғалім тынымсыз іздену еңбегінің нәтижесінде ғана қол жеткізері хақ. Бұл жағдайда мен пәнге оқушыларды жалықтырмай қызығушылығын арттыру мақсатында сабақты түрлендіріп өткізуге назар аударамын.Әртүрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану балалардың тілін дамытып , жан-жақты терең білім алуына жағдай жасап қана қоймай, оқушы бірде басқаға көмектессе, бірде басқаның көмегін өзі алады. Оқу білімді өз ізденісімен, өз білімділігімен алады, іскерлік дағдылары қалыптасады. Әрбір технология жаңа әдіс-тәсілдермен ерекшеленеді. Осы тәсілдерді мұғалім іздену арқылы жетілдіре түседі. Қызықты сабақ болса оқушының сол пәнге қызығуы артып қана қоймай, мұғалім жаңалығы, ізденісі, қолданған әдісі арқылы ерекшеленіп, оқушы жүрегінен орын алады.Сын тұрғысынан ойлау жүйесі оқытуды жаңаша ұйымдастырудың негізгі міндеттерін: қызығушылықты ояту, мазмұнды ашу, рефлексия (ой-толғаныс) жүзеге асыруды қамтамасыз етіп оқушылар оқу үрдісін басқарысып қана қоймай, көбіне дербес басқаратын болады, жеке жұмыстың көлемі азайып, ұжымдық іс - әрекет білім игеруде орта қарым-қатынас құралына айналады, балалардың деңгейіне қарап сараланып, ерекшелігіне қарап дараланауы мұғалім емес, балалардың өз еркімен жүзеге аса бастайды.

Әрбір ұстаз алдындағы міндет -өзі оқытатын пәнінен көкірегінде сәуле бар, талантты шәкіртті тани біліп, оқушы дарынын ашып,оған бағыт-бағдар беріп, оны дамыта білу. Оларды баулып, қамқорлыққа алып тәрбиелеу -ортақ шара. Оқушы бойындағы дарынын қырағылықпен көре білу-мұғалім үшін аса қажетті қасиет. Ол үшін әр мұғалім өзі ізденіп, ерінбей еңбектеніп, баланың ерекше қабілеттерін байқауда күнделікті сабақта, тәрбие жұмысында, үйірме жұмысында оқушыны үзбей бақылап, бала бойындағы дарындылықты немесе жүйелі білім алуға қабілетті тұлғаны анықтайды. Сол тұлғаның пәнге деген қызығушылығын туғызып, танымдық іс-әрекетті қалыптастыру үшін интерактивті оқыту үрдісін пайдалану қажет. Интерактивтік оқыту – бұл, ең алдымен оқушы мен мұғалімнің қарым-қатынасы тікелей жүзеге асатын сұхбаттасып оқыту болып табылады. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу. Олай болса, ақпараттық бірліктердің білімге айналуы әлемнің жүйелік – ақпараттық бейнесін оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен құндылық бағдарларын дамыту арқылы қалыптастыруды көздейтін, адамның дүниетанымының құрамдас бөлігі болып табылатын интеллектуалды дамуды қалыптастырудың бір жолы.

Сондықтан сабақ барысында оқушылардың өзара қарым-қатынасын және шығармашылығын арттыру үшін интерактивті әдістің ролі ерекше деп ойлаймын.

Себебі информатика сабағын оқытуда интерактивті әдістерді қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, өздігінен оқу ынтасын дамытады, ұжыммен жұмыс істеу дағдысын қалыптастырады, қарым-қатынас дағдысын қалыпастырады және дамытады, ал ең бастысы оқуға деген белсенділікті көтереді.

Интерактивтік оқытудың тиімділігі сол, сыныптағы барлық оқушы қамтылады,

олар өздерінің білетін және ойлайтын нәрселері арқылы түсінуге және қарсы әсер етуге мүмкіндік алады. Оқу материалын игеруде, оқушылардың біріккен әрекеттері мынаны білдіреді; әр оқушы өзіне тән ерекше еңбегін сіңіреді, білім, идея, әрекет ету тәсілдерін алмасу үздіксіз жүреді. Сонымен қатар, мұнда өзара қолдау және бір-біріне деген жанашырлық қалыптасады.

Информатика сабағын жүргізуде дидактикалық тапсырмаларға сәйкес әдістерді таңдау өте маңызды. Сабақта қолданылып жүрген рөлдік ойындар, іскерлік ойындар, пікір-талас, оқушылардың баяндамалары мен ақпараттық хабарлары, дәріс, диалог, тренинг, ұжымдық-танымдық оқу, иммитация әдістері осы жоғары белсенділікті дамыту әдісінің белгілері болып табылады.

Интербелсенді әдістер өте көп. Мен өз сабақтарымда қолданатын әдістерге тоқталып кететін болсам:

«Ми шабуылы»– бұл әдіс, берілген сұраққа кез-келген оқушы жауап бере алатын әдіс. Маңыздысы айтылған көзқарасқа бірден баға қоймау керек, барлығын қабылдау қажет және әрқайсысының пікірін тақтаға немесе парақ қағазға жазған дұрыс. Қатысушылар олардан негіздеме немесе сұраққа түсініктеме талап етілмейтінін түсінулері керек. «Миға шабуыл» әдісі информатика пәнін оқытуда қолдануда өте маңызды. Себебі, бұл әдісті оқытуда қолданудың нәтижесінде оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артады, шығарашылық қабілеті дамиды, өзара қарым-қатынас деңгейі артады.

Оқушыларға ***"Карусель"*** деп аталатын жұмыс түрі қатты ұнайды:

Екі сақина жасалады. Ішкі және сыртқы сақиналар. Ішкі сақина - бұл қозғалмай отырған оқушылар. Сыртқы сақинада – оқушылар ауысып тұрады және ішкі сақинадағыларға сұрақтар қояды.. Бұл әдісті бір тарауды қайталау бойынша пайдаланған қолайлы. Мысалы «Ms Word» тарауын қайталау барысында, сыртқы сақина сұрақтар қояды, ал ішкі сақина оқушылары сұраққа жауап беріп ноутбуктан көрсетіп отырады. Осы әдіс арқылы әрбір оқушының тақырыпты қаншалықты меңгергендігі айқын көрінеді.

Сондай-ақ мен сабақтарымда мәтіннен алған түсінігін қорыту, өмірмен байланыстыру, дәлелдеуді қажет ететін ***«Фишбоун»*** әдісін жиі пайдаланамын. Оқушылар берілген балық қаңқасына қара сөзбен проблеманы , оның туындау себептерін анықтайды, дәлелдерін келтіреді, қорытынды жасайды. Мысалы «Интернет желісі» тақырыбында оқушыларға проблеманы анықтау және оны шешу жолдары деген тапсырма беріледі. Оқушылар өз ойларын күнделікті өмірмен байланыстырып, жан- жақты жауап береді.

ББББ стратегиясын сабақта пайдаланудың маңызы зор. Мысалы Ms Excel тақырыбында сабақ басында кестенің «Білемін» бөліміне Ms Word тарауы бойынша өткен кесте туралы білетіндерін жазса, «Білдім» бөліміне Ms Excel бойынша алған білімдерін жазады, ал «Білгім келеді» бөліміне болашақта уйренгісі келеді сұрақтарды жазады.

«Қораптағы тапсырмалар» әдісін практикалық сабақтарда пайдалануға болады. Қорапқа қағазға жазылған әртүрлі тапсырмалар салынады. Оқушылар өздері алған тапсырмаларды компьютерде орындайды.

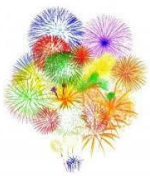
Сабақтың жаңа тақырыпты түсіну бөлімінде ***«Кластер»*** әдісін пайдалану тиімді. Бұл тапсырма шағын топтарда орындалады, оқушылар бірігіп жұмыс жасайды. Оқу материалдарын тиімді меңгеруге бейімдейді.

Сонымен бірге мен сабақтарымда рөлдік ойындарды пайдаланамын. Мысалы «Компьютерлік құрылғылар» тақырыбында оқушыларға принтер, сканер, колонка, камера, флешка кейіпіне ену тапсырмасы беріледі. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытады және сөздік қорын арттырады.

Мажкенова Гүлжайнар Абутжанқызы

Ақтөбе қаласы №49 ЖББО мектептің бастауыш сынып мұғалімі

АУЫЛ КҮЗІ. Тайыр Жароков.

Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	3.2.4.1 – өлең, мысал, нақыл сөз, аңыз, бата, әңгіменің жанрлық ерекшеліктерін анықтау.			
Сабақ мақсаты	**Барлық оқушылар:** шығарманың жанрлық ерекшелігін анықтай алады. **Көптеген оқушылар:** негізгі ойды анықтайды. **Кейбір оқушылар:** өлең құрастырып, баталардың қолданысын айтады.			
Сабақтың барысы.				
Сабақтың кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс- әрекеті	Оқушының іс – әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Психологиялық ахуал қалыптастыру. 5 минут	**Жаңа топ құру** «Мен күлгенді ұнатамын» ойын жаттығуы Педагог балаларға:тұңжыраған жәнекөңілсіз,жабырқаған және ойланған көңілді және күлкілі;қайрымды және қуанышты,т.б.кейіпке еніп,бір бірімен рольге кіріп,адамдардың бейнесін келтіруге ұсынады.балалар айнаға қарап, әдемі аққөңіл кейіпте күлімдейді.педагог осы «Мен күлгенді ұнатамын » жаттығуын күніне бірнеші рет қайталап көңіл күйді күлкімен көтеруге болатынын түсіндіреді. «Күлкі-көңіл күйдің сиқырлы кілті.Адам күлгенде өз көңіл күйін,өз денсаулығын жақсартады және айналасындағы адамдардың көңіл күйімен денсаулығына жақсы әсер береді.» **Жұмыс ережесін келісу** ● Сабақта бір-бірімізді сыйлаймыз, тыңдаймыз! ● Уақытты үнемдейміз! ● Нақты,дәл жауап береміз! ● Сабақта өзіміздің шапшаңдығымызды,	Психологиялық ахуалға берілген психогиялық жаттығуларды орындау арқылы жаңа сабаққа назар аудару. Оқушылар сұраққа жауап береді, жұмысты берілген түріне қарай орындайды.	 ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.	Психологиялық ахуал. Алдыңғы білімді еске түсіру тапсырмалары.

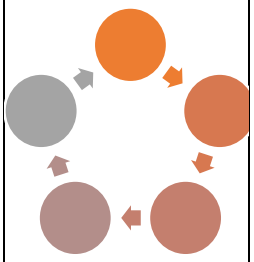
<table>
<tr>
<td></td>
<td>тапқырлығымызды көрсетеміз!
● Сабаққа белсене қатысып, жақсы баға аламыз!
<u>Алдыңғы білімді еске түсіру (ұжымда)</u>
«Балмұздақ таяқшасы» әдісі арқылы үй жұмысын сұрау.</td>
<td></td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>Сабақтың ортасы
10 минут

«Көршіңе әңгімелеп бер» әдісі 5 минут</td>
<td>Ширату тапсырмасы.
Өлеңді түсініп оқы. «Ауыл күзі»
Автор айдарымен танысу. Т. Жароков
Өлеңді жазған кім? Оқулықта берілген анықтаманы пайдаланып, өлеңнің авторы туралы әңгімеле.
Жұптық жұмыс. Жұптастыру.
Өлеңдегі көркемсөздерді теріп жаз. Эпитет немесе теңеу екенін анықта.
Белсенді оқу тапсырмалары(топта, ұжымда)
«Көршіңе әңгімелеп бер»
Бұл әдіс оқушылар өз ойларын дауыстап айтып беру үшін пайдаланылады. Сұрақ қойыңыз, ойластыруға уақыт беріңіз, одан кейін оқушылардан өз ойларын көршілерімен бөлісуді сұраңыз, оқушыларға жаңа тақырыпты айтыңыз және осы тақырып бойынша өздері білетін барлық жағдайды көршісіне айтуын ұсыныңыз.
Өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтай алады.
<u>Дескриптор:</u>
● мәтіннің тақырыбын анықтай алады, негізгі ойды табады.
● шығармашылыққа негізделген сұрақтар қояды.
● берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады.
Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау
<table>
<tr><th>Мақал-мәтелдер</th><th>Осы ойға сәйкес келетін өлең шумақтары</th></tr>
<tr><td>1. Нәсер алдында найзағай ойнайды.</td><td>Көтеріле аспандай,
Көкте сұрша бұлт көшіп,
Жерге інжу шашқандай
Күміс моншақ шық түсіп.</td></tr>
<tr><td>2. Жемісі көп ағаштың бұтағы төмен.</td><td>...</td></tr>
<tr><td>3. Көктемде түскен бір дән,
Күзде мың дән болады.</td><td>...</td></tr>
</table>
</td>
<td>Берілген сұраққа жауап беріп, тапсырмаларды талапқа сай орындайды.

Белсенді оқу тапсырмалары(топта, ұжымда) «Көршіңе әңгімелеп бер» әдісі арқылы суретпен және мәтінмен жұмыс жасайды.

Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау</td>
<td>Формативті бағалау.

ҚБ: Бас бармақ арқылы бір-бірін бағалау.</td>
<td>Оқылым, жазылым тапсырмалары</td>
</tr>
</table>

Сабақтың соңы **10 минут** **Топтық жұмыс.** **«Ойлан, Жұптас, Пікірлес»** **10 минут**	**Жаңа білім мен тәжірибені қолдану** **«Галлерияда ой шарлау»** Берілген тақырыпта топтық жұмысы жүргізіліп, әр топтың жұмысы қабырғаға ілінеді де, оқушылар жүріп, аралап, оған әр оқушылар кішкене жапсырма қағазға бағасын беріп, пікірін жазып жабыстырып кетеді. Ең жақсы баға алған топтың жұмысы қаралады. Ұйқасты тап. «Ауыл күзі» өлеңінің ұйқасы оқулықтағы сызбаның қайсысына сәйкес келеді? Осы өлеңнің ұйқасы төмендегі қай сызбаға сәйкес келеді? **Сызбаға сай «Күз» тақырыбына өлең құрастырып көр.** ... күркіреп, □ ... сіркіреп. □ ... албырап, ○ ... дамылдап. ○ Оқушыларға қандай да болмасын сұрақ, тапсырма берілгенен кейін оларды тыңғылықты орындауға бағытталған интербелсенді тәсіл. Тақтада сұрақ/тапсырма жазылғаннан кейін әрбір оқушы жекеше өз ойлары мен пікірін берілген уақыт ішінде (2-3 минут) қағазға түсіреді. Содан кейін оқушы жұбымен жазғанын 3-4 минут талқылайды, пікірлеседі. Мұғалімнің екі-үш жұпқа өз пікірлерін бүкіл сыныпқа жариялауын сұрауына болады.	Кестені толтыр. 	ҚБ: Бағдаршам көздері арқылы бір-бірін бағалау. 	Топтық тапсырмалар.
Кері байланыс **5 минут**	«Бес саусақ» кері байланыс. 	Сабақтан алған әсерлеріне кері байланыс береді.	«Бес саусақ»	Кері байланыс тақтайшасы.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

МЕМЛЕКЕТТІ ҚҰРУ ЭТНОСЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН МӘДЕНИЕТІНЕ ОРТАҚТАСТЫҒЫ

Молбаева Клара Жеткиншековна

Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы Қ.Мұханбетқали атындағы орта-мектеп гимназиясының тарих пәнінің мұғалімі

Қазақстанның қасиетті жерлері қазақ этносының тарихы мен мәдениетін көрсететін табиғи, материалдық және рухани (кең мағынада) объектілерді қамтиды. Қазақ этносының тарихы қазіргі қоғамның әлеуметтік санасында, генеалогияда (шежіре), қазақ жерінің тәуелсіздік үшін күресі, қалалардың тарихы, соның ішінде Ұлы Жібек жолында салт-дәстүрлерді, дәстүрлі білімін сақтап, діни ескерткіштер мен рәміздер, рухани бай мұрасы, ұлттық идея және тарихи шындықты шынайы түсінудің терең тамыры бар.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Тарих толқынында» атты іргелі еңбегінде: «Қазақ халқы этномәдени бірлестік ретінде өзінің этникалық –ұжымдық жадысында, рулық бөлінісі ретінде сақталған. Әрбір қазақ, оның «Мені» жеке адам жасаған «этнологиялық дедукция» операциясы қазақ халқының алдында тұрған және оның күрделі тарихи тағдырымен туындаған мәжбүрлі қажеттілік болды». Қазақ этносының тарихы мен мәдениетін зерттеу «Өзінің ұлттық «Менің» сақтау», «Қазақ даласы ұлы түрік Элясының бөлігі», «Алаш мұрасы» және қазіргі заман», «Тарих және ұлттық жады» еңбектерінде көрінеді. Қазақ этносының мемлекет қалыптастырушы ретінде этникалық есімі тарихи және мәдени нысандарда көрініс тапқан:

- *1.жалпы этникалық деңгей ұжымдық естеліктерді көрсетеді,*
- *2. жергілікті этникалық топтардың топтық жадысы,*
- *3. жеке тұлғаның жадысы,*

Қазақ этносының тарихи естелігі қоғамның қоғамдық санасында терең тамырға ие, этникалық тарихты іздестіруге және қазіргіні өткенмен салыстыру, жеке және қоғамдық қабылдау мен түсіну арқылы сыну, соның ішінде:

Адамзат мәдениетін дамытуда халықтың сана-сезімінің рухани, мәдени қалыптасу құрылымында кейбір архетиптік элементтердің сақталуын көздейтін, мирасқорлық пен мұра сәттерін қамтитын өздерінің заңдары бар... Тарихта халық ретінде маңыздымыз... өйткені бізде өз тіліміз, ерекше мәдениетіміз, қайталанбас келбетіміз бар, қазақтарды ерекше халық деп тануды, айқын белгілерге ие болуды біз мақтан тұтуымыз керек деп жазады.

Тарих және мәдени ескерткіштер, мемориалдық кешендер, арнайы ғимараттар Қазақстанның тарихын бейнелейді. Қазақстан Республикасының мемлекеттік тарихы – тұлғалар мен халықтардың іс-шараларға қатысып, мәдениетті қалыптастыра отырып сақтау, қасиетті жерлерге табынуға негізделген. Мәдениет ескерткіштердің арқасында мәдени ескерткіштер мен дәстүрлер жүйесі ретінде тарихи жады, фактілер мен құбылыстарды, ел тарихында оқиғалардың орны мен рөлі туралы хабардар болуына, бұл оқиғаны уақыт пен кеңістікте орналастыруға мүмкіндік беретін объектілерде бекітілген. Тарихи ескерткіштің әлеуметтік-мәдени қызметі:

- *1.адамның сана-сезіміне азаматтық-патриоттық ықпал ету*

бойынша қоғамдық функцияларды жүзеге асырады;

- *2.ескерткіш ұрпақ сабақтастығына ықпал етеді;*
- *3.тарихи дәуір, салт-дәстүр, сол кездегі мәдениет пен табиғи жаратылған нысан, әлеуметтік ақпарат, батырлар бейнесін және т.б. көрсетеді;*

Ескерткіштердің әлеуметтік-мәдени маңызы – мемлекеттің, мәдениеттің және ұлттың тарихына араласуы арқылы әрбір адамның іс-әрекеттеріне әсер ететін мағынасы бар әлеуметтік шындықтың көрінісі. Қазақ халқының этникалық тарихында ұлы тарихи тұлғалардың бейнесі, этникалық мәдениетке тән, адамның ерекше және негізгі мәдени ерекшеліктері мен құндылықтар жүйесі бар.

Қазақ халқының рухани мәдениетінде мұндай дана адамдар болған (Әл Фараби, Төле би, Әйтеке би, Қазыбек би, хәкім Абай), әулиелер мен тақуалар (Арыстан баб, Қожа Ахмет Яссауи), билеушілер (Қарахан, Абылай хан, Есім хан, Қасым хан), батырлар (Райымбек батыр, Қабанбай батыр, Бөгенбай батыр) және тағы басқалары.

Шәкәрім Құдайбердиев өзінің зерттеу жұмысында «Шежіре», «Түрік, қырғыз, қазақ һәм хандар шежіресі» қазақ этносының генеалогиясын қайта құрастырған және «түркі халықтарының шығу тегі туралы мәліметі ғылыми тұрғыда ауызша және жазбаша сынға ұшырады». Шәкәрімнің (Мұсылмандық шарты) еңбегінде көшпелі халықтардың тарихы түркі-моңғолдардың шежіре ағаштары арқылы зерттелетінін, әр қазақ жеті атасын, арғы ата-бабаларының есімдерін, жүздегі орнын, тайпа, тайпалардың одағы, халықтың жадында қандай да бір белгі қалдырған есімдері (батырлар, ақындар, билер, билеушілер, хандар және олардың адамгершілігі, қаһармандығы, адалдығы мен абыройын) білу керек.

Шәкәрім Құдайбердиев XX ғасырда қазақ ұлтының интелигенциясына айналған. Ойшылдың айтуынша, адамның мәні оның ар-ұжданы мен адамгершілігі, өмірінің мәні, гуманим мен әділдігінде қалыптасады. Ар-ұждан мен шынайы сенімі бар адам – шынайы адам. Лайықты өмір бұл адал жұмыс, адал ақыл, таза жүрек. «Ар-ұждан мына формаларда көрініс табады: ұят, ар-намыс, қадір-қасиет, достық, адалдық, жомарттық, мейірімділік. Ар-ұждан жүйесі, көңіл-күй жүйесі мен рухтық жүйе адамның рухани әлемі болып табылады.

Бүгінгі таңда жаңалыққа жаңы құмар жас ұрпаққа заман талабына сай тәрбие мен білім беру, оны ұлттық құндылықтар арқылы жүзеге асыру көкейкесті мәселелердің бірі болып отыр. Ұлттық құндылықтар оқушылардың бойына қалыптастыру – оқу мен тәрбиенің қайнар көзі, олай болса бүгінгі жаһанануға бет бұрып, әлемдік бәсекелестікке, оның талаптарына жауап беру жағдайында бұл мәселенің өзектілігі айшықтала түсуде.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОЙЫН ТҮРЛЕРІН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ

Нурмагамбетова Нургуль

Ақтөбе қаласы «Кемел-білім» мектеп-интернатының ағылшын тілінің мұғалімі

Қазіргі таңда ағылшын тілі мұғалімдерінің басты мәселесі оқушылардың шет тілін оқуға деген қызығушылығын дамыту. Бүгінгі таңда қоғамымыздың даму бағытында жан-жақты дамыған, сауатты, саналы азамат тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр.

Сабақ үрдісінде “ойын” ұғымының мағынасы кеңейіп, тұрмыс пен мәдениеттің түрлі салаларын қамтуда. Ойын арқылы оқушы білім алуға, оқуға қызықтыра отырып тұлғаны дамуын қалыптастыруға болады.

Ойын – оқытуда жаңа технологияның маңызды бөлігі болып табылады. «Ойын» ұғымына түсініктеме берсек – бұл адамның мінез- құлқын өзі басқарумен анықталатын қоғамдық тәжірибені қалыптастыруға арналған жағдаяттар негізінде іс-әрекеттің бір түрі. Ойын әрекеті мынадай қызметтерді атқарады:

- Ойын – сауық
- Коммуникативтік немесе қарым-қатынастық
- Диагностикалық (ойын барысында өзін-өзі тануы)
- Коррекциялық (өзін-өзі түзетуі)
- Әлеуметтендіру

Ойын – адамның өміртанымының алғашқы қадамы. Сондықтан ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып білімін жетілдіреді. Ойын арқылы бала қоршаған ортаны өз бетінше зерделейді. Соның нәтижесінде өзі көрген жағдайларды, отбасылық тұрмыс пен қызмет түрлерін жаңғыртады. Ойын балалардың еңбекке деген қарым-қатынасы мен қабілеттерін қалыптастырады. Ойынның ережелері ойнаушының қисынды ой қабілетінің дамуы, бір-біріне деген сыйластық, қажеттіліктерімен санасуы әр оқушының жеке әрекетінен туындайды. Ойынның басты шарты жеңіске жету болса, әр ойыншы өз қарсыласының мүмкіндігімен санасып, бір-біріне деген сенімен арттырады.

Ойын түрлері өте көп. Соның ішінде:

- ойын-сабақ;
- ойын-жаттығу,
- сергіту ойындары,
- дидактикалық мақсаттағы ойындар,
- логикалық ойындар,
- грамматикалық ойындар, т.б.

Мұндай ойындар оқушыны жан-жақты дамытып, білімді толық игеруіне көмектеседі.

Ойын арқылы ұйымдастырылған сабақ балаларға жеңіл әрі тартымды, әрі түсінікті болады. Ойын сабақтары оқушылардың өздігінен жұмыс істеуге, ойлау қабілетін дамытуға үйретеді. Ойын кезінде балалардың достық сезімін оятып, бір-біріне қамқорлығы, ұжымдық бірлігі нығаяды. Балаларды жақсылыққа, қайырымдылыққа, ізгілікке, әдептілікке тәрбиелеуге болады.

Ойын түрлерін сабақта тиімді пайдалана білу мұғалімнің меңгертіп отырған білімін ықыласпен тыңдап, білімді берік меңгеруіне көмектеседі. Оқушының ойын үстіндегі өзін-өзі жаттықтыруы, өмірді білуге деген құмарлығы, шынығуы, шындалуы, оның ақыл-ойы, дене еңбегіндегі белсенділігінің артуы оның алдына қойған мақсатына жетуге деген ерік-қайратын шыңдайды, алға қарай

ұмтылсын, құштарлығын оятады. Осының нәтижесінде оқушының өз бетімен ізденуі, білімді қажетсінуі өсіп, нақтылы мақсаткерлікке ұласады. Ойынға қатысқан әр оқушының алдына жеңіске деген ұмтылыс пайда болады.

Ойынды түрлендіруге жаңылтпаштарды, мақал-мәтелдерді, жұмбақтарды жатқызуға болады. Олар әрі тілді, әрі ақыл-ойды дамытуға, демалыс сәттерін тиімді пайдалануға септігін тигізеді. Оқушы әрекет үстінде өзін-өзі еркін ұстауға, қысылып-қымтырылмауға, басқалармен тіл табысуға, жолдастық, достық сезімінің оянуына мүмкіндік жасайды.

Ойынның негізгі мақсаты-баланы қызықтыра отырып білімді меңгерту болса, мұғалімнің міндеті — сол ойын түрлерін пайдалана отырып оқушылардың өздігімен жұмыс істей білуге, ой белсенділігі мен тіл байлығын арттыра түсуге түрлі дағды мен шеберлікті меңгертуге қол жеткізу.

Оқу-тәрбие жұмысында ойындарды қолданудың кең спектрін сипаттау мақсатында көптеген ғылыми зерттеулер мынадай мәселелердің басын ашқанын зерделедік:

- ойлау, ес, сөйлеу, жігер, назар үрдістеріне дидактикалық ойындардың әсер ету сипаты;
- жеке оқыту маңызының артуы;
- оқу ойындарына қатысушылардың таным қызығуы арқылы шығармашылық ізденіске ұмтылуы, т.б.

Қазіргі уақыттағы сабақ үдерісінде қойылып отырған талаптардың бірі — оқушылардың коммуникативті сөйлеу бі ліктілігін дамыту мақсатында сабақ үде рісінде ойын түрлерін, коммуникативті ойындарды қолдану. Осы тұста төмендегідей коммуникативті ойындарды пайдалану әбден орынды деп есептейміз. Мысалы:

Interviewing an interesting person. Бір оқушы танымал атақты адамның (саясат қайраткері, әнші, актер, спортшы, т.б) ролін ойнайды. Сыныптастары әртүрлі сұрақтар қоя отырып, оның кім екендігін табуы тиіс. Сұрақтар былай болуы мүмкін:

What's your hobby? What kind of meal/ sport/clothes/ do you like? Are you a man or a woman? Are you married or a single? т.б.

Just the facts.

Мұғалім тақтаға 3 сұрақ жазады, мыс: What kind of music do you like? Where do you usually listen to music? Who is your favourite singer?

Әрбір оқушы 3 үлестірмелі қағаздан алып, оның әрқайсысына, әр сұраққа жауап жазады. Мұғалім барлық қағаздарды жинап алып, араластырады да, әр оқушыға 3-3тен таратады. Балалар сынып ішінде сұрақ қоя жүріп, қолындағы карточканың иесін іздейді. Барлық карточкалар өз иесін тапқанда о йын аяқталады.

Бұл ойынды «Music in our life» тақырыбын өткенде немесе музыкаға қатысты сабақтарда пайдалануға болады. Why?

Мына төмендегі сұрақтарды пайдал ана отырып, оқушылардың сүйікті заттары, әрекеттері туралы айтыңыздар деп сұрақ арқылы ойынатуға болады.

What is your favourite TV show? Why?

What is your favourite magazine? Why?

What is your favourite gift you have received? Why?

What is your favourite time of the d ay? Why?

What is your favourite day of the week? Why?

Сұрақтарды оқушылардың деңгейін е қарай жеңілдетіп немесе күрделендіріп отыруға болады.

Сонымен бірге, мынадай коммуникативті ойындар ағылшын тілі с абағында оқушылардың коммуникативті сөйлеу біліктілігін дамытуға көмектеседі : Interrupting the story, Make a text, Answer the questions, Find the theme, Make a story, Tell the story on the III-rd form, Name game, Introductions, Who am I?, Word race, Recipe banquet, Questions, Objects, Sentence Completion, Learning the actions.

Оразымбетова Балауса Наурызбаевна

Ақтөбе қаласы №49 ЖББО мектептің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ

Бүгінгі таңда жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, салт-дәстүрін, тілін, білімін, адамзаттық мәдениетті, адами қасиетті мол терең түсінетін шығармашылық тұлға етіп тәрбиелеу өмір талабы, қоғам қажеттілігі.

Яғни, білім заңында әрбір азаматтың білім алуға құқықтығын негізге ала отырып, оқушы бойына ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастырып, құрметтеуге тәрбиелеуде дидактикалық шарттар яғни оқыту, тәрбиелеу, дамыту, қалыптастыру үрдісін жан-жақты қамту қажеттілігі туындайды.

Ұлттық тәрбие деп, жеке тұлғаның ұлттық сана сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт-дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуын айтамыз.

Ұлттық мәдени құндылықтар дегеніміз не? Қарапайым тілмен айтқанда ұлттық мәдени құндылықтар – белгілі бір ұлтқа, ұлт азаматына тән зат, адами қадір-қасиет, яғни халық ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар.

Адамдардың бойында қалыптасқан имандылық қадір-қасиеттер рухани құндылықтарға, ал адамдардың қолымен жасалған тұтыну заттары мен кәсібі материалды құндылықтарға жатады.

Өзімізді өзіміз бағалай білуге бет бұру – ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық санамызды дамыту. Ұлттық құндылықтарды іріктеп, оқыту процесіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да, мектепте де ұлтжандалылық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын тұлғаларды тәрбиелеп шығару.

Өз ұлтын қадірлеп-қастерлеген, ұлт қадірін білген азаматтың бірі Ж.Аймауытов: *«Мен халыққа кіндігіммен байланып қалғанмын. Оны үзе алмаймын. Үзу қолымнан келмейді»* - дейді.

Сырым Датұлы: «*Мен ағайынды екеумін: бірі -өзім, екіншісі-халқым» - дейді.*

Қазақ халқының осындай дәріптеуге, қастерлеуге, дамытуға тұрарлық ұлттық рухани және материалдық құндылықтары туралы ұлағатты, құнды ойларын халық игілігіне, келешек ұрпақты, ел-жұртқа ие болар азаматтарды тәрбиелеуге неге қолданбасқа?

Қоғамдағы адамдар жасаған рухани, материалдық, мәдени құндылықтардың алмасуы оқыту процесі арқылы жүзеге асырылады. Соның ішінде сын тұрғысынан ойлау жобасы арқылы оқыту – саналы процесс екенін айтқым келеді. Интеллектуалдық деңгейі жоғары тұлғаны қалыптастыру үшін, оны оқытып қана қою жеткіліксіз. Оны тұлға ретінде жан – жақты дамытуға қолайлы, оқытудың шығармашылық түрін жасау қажет, яғни шығармашылық оқу әрекетін туғызу қажет. Бұл баланы, берілген оқу материалын жаттап алу ғана емес, керісінше өз бетімен білім алу үшін ізденуге үйретеді.

Жеке тұлғаны ұлттық тәрбие арқылы дамыта отырып, нақты әрекет арқылы оқытуда төмендегі құндылықтардың болуы қажет:

- белсенді қарым-қатынас: оқушы мен мұғалімнің әрбір мәселеде өз көзқарастарын білдіріп отыруы;
- индивидтік: мұғалімнің әр жеке оқушының ерекшелігін дамытуы, қоғам алдындағы жауапкершілігінің болуы;
- өзіндік тәртіп: өзіндік бақылау мен бағалауды, шешім қабылдауды үйрену және оны дамыту;
- шыдамдылық: әр түрлі пікірлерді қабылдай алу, бір-бірінің пікірлері мен ерекшеліктерін құрметтеу, қабылдау.

«Адам мен адамның бір-бірімен араласу, өзара қарым-қатынасында ғана адамның адамдығы өзі үшін де, өзгелер үшін де ашылады»,-дейді философ М.М.Бахтин. Оның пікірінше, диалог тұлғаны қалыптастырудың құралы ғана емес, оның адамдық болмысын да көрсетеді. Тұлғаның белсенділігі, өзін-өзі дамытып отыруға ұмтылуы өзгелерден бөлек жағдайда емес, өзге адамдармен диалогтық қатынастарға түсу кезінде жүзеге асырылады. Бірлескен қарым-қатынас негізінде оқушы-оқушы, мұғалім-мұғалім, оқушы-мұғалім арасында өзара құрметтеу, мойындау, түсіне білу және сыйластық әрекеттері пайда болып, толеранттық пен мейірімділік көзқарастары қалыптасады.

Олай болса, оқушылардың ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастыру негізінің бірден-бірі мектепішілік жүргізілетін тәрбиелік іс-шаралар. Адамның бойына жақсы адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуы, өнер-білімді игеруі – тәрбиеге, өскен ортаға, үлгі-өнеге берер ұстазға байланысты. Осыны жақсы түсінген халқымыз *“Ұстазы жақсының - ұстамы жақсы”, “Тәрбие басы – тал бесік*” деп ұлағатты ұстаздың еңбегін текке кетпейтіндей өсиет еткен.

Жеке тұлғаны ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеуде алдымен төмендегідей мақсаттар қойдым.

- Өз халқы оның мәдениеті мен дәстүрлерін мақтаныш тұтатын Қазақстан азаматын тәрбиелеу.
- Жалпы адамзаттық негіздер мен құндылықтарды құрайтын саналы көзқарастары мен қағида ұстанымдарын тәрбиелеу.
- Қазақстан Республикасының азаматын тәрбиелеудің үлгісіне сәйкес этнопедагогика,этнопсихоголия, этномәдениет негізінде тәрбие үрдісін ұйымдастыру.
- Оқушыларды табысты іс-әрекетте бағыттау, олардың шығармашылығы мен білім құмарлығын дамыту, қолдау.

Жеке тұлғаны ұлттық құндылықтарды пайдалана отырып тәрбиелеуде, халық ауыз әдебиетінің қарапайым үлгілерін біртіндеп күрделенуіне қарай таңдап алдым. Тұлғаның рухани дүниесіне әсер ете отырып, ең алдымен әдептілігіне аса назар аудардым. Өйткені әдептілік-халқымыздың ұлттық психологиясының өзегі, оның ғасырлар бойы қалыптасқан барысында «әдеп», «әдептілік» деген түсініктер төңірегінде ұйымдастырған мақал-мәтелдер сайысы, ұлттық ойындар игі нәтижесін көрсетті. Тұлға бойында қайырымдылыққа баулып, жанашырлық, аяушылық сезімдердің туғызып тәрбиелеуде ертегілер рөлі жоғары. Себебі ертегі халық ауыз әдебиетінің құрылымы жағынан алғанда қарапайым, ал рухани құндылығы жағынан баға жетпес аса қымбат, көркем туынды болып есептеледі. Ертегілерді оқыту көріністер даярлау арқылы тұлға бойында сөз байлығының баға жетпес інжу-маржанын жинап, қиялына қанат бітіріп, өсіп-жетілуіне қажет нәрсенің мол қорын алдым. Тіл білімінің атасы А.Байтұрсынов «Қандай сәулетті сарайлар болсын, қандай сымбатты я кескінді суреттер болсын, қандай әдемі ән-күй болсын - сөзбен сөйлеп, суреттеп көрсетуге болады. Бұл өзге өнердің қолынан келмейді. Ал басқа өнердің бәрінің де, қызметін шама шарқынша сөз өнері атқара алады» деген.

ХИМИЯ ЖӘНЕ ТАҒАМДЫҚ ЗАТТАР

Раманкулова Камажай Серикбаевна

Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы Ақтан жырау негізгі мектебінің биология және химия пәнінің мұғалімі

Адам денсаулығына ең көп зиян келтіретін молекулалар: темекі түтінінің химиясы; никотиннің адам денсаулығына әсер ету механизмі; «ауруды сездірмейтін препараттар» немесе есірткі заттардың әсер ету механизмі; ағзаның этанолмен бірінші және екінші реттік улануының механизмі; бақытсыздық жағдайында көрсетілетін алғашқы жәрдемге пайданылатын химиялық заттар және оларды қауіпсіз қолдану.

Биологиялық белсенді қосылыстар: биологиялық белсенді заттар – полифункционалды тұрақты қосылыстар; жаңа тағамдық қоспалар.

Дәрілік заттар және денсаулық. Дәрілік заттардың әсер ету механизмі: ауруды басатын дәрілер; ұйықтататын дәрілер; антибактериалдық және химиотерапевтикалық заттар; жүрек – тамыр дәрілері; ас қорыту органдарына әсер ететін дәрілер. Биотехнология жетістіктерінің медицинадағы маңызы. Қазіргі кезде дәрілерді пайдалануда есте сақтайтын қауіпсіздік ережелері; үйдегі дәрі қобдишасы туралы түсінік.

Дәрумендер және олардың табиғаты: майда еритін дәрумендер және суда еритін дәрумендер; дәрумен тәріздес заттар; дәрумен бай табиғи тағамдық заттар.

Көрнекі көрсетулер:

1. Адам ағзасының элементтік құрамының кестесі
2. Ағзадағы химиялық элементтердің мөлшері мен әр түрлі аурулардың пайда болуы арасындағы байланысты көрсететін кесте.
3. Темекі түтінінің зиянын көрсететін сызбанұсқа
4. Этанолдың ағзаны бірінші реттік зақымдау сызбанұсқасы
5. Этанолдың ағзаны екінші реттік зақымдау сызбанұсқасы.
6. Үйдегі дәрі қобдишасы
7. Дәрумендер үлгілері
8. Тамақ өнімдеріндегі майда еритін дәрумендер мөлшерінің кестесі
9. Тамақ өнімдеріндегі суда еритін дәрумендер мөлшерінің кестесі.

Зертханалық тәжірибелер:

1. Темекі түтінінің ағзаға зияндылығын көрсететінт тәжірибе
2. Дәрілік заттардың құрамындағы катиондар мен аниондарға сапалық реакциялар: ас содасы, калий перманганаты, ащы тұз, аспирин және т.б
3. Кейбір дәрілік заттардың дизенфекциялық қасиеттерімен танысу; йод, калий перманганаты, сутек пероксиді және т.б
4. Тіс эмалінің және тіс қуысына салатын пломбаның құрамымен танысу.

Тағамдық заттар – ағзаны құраушы материал және энергия көзі; тағамдық өнімдердің құндылығы; қазақтың ұлттық тағамдары және олардың құндылығы; тағамдық шикізаттар мен жасанды тамақтарды алу; тағамдық үнемдерді үнемдеу; тамақ бұзылуын болдырмау, тағамдық шикізаттар мен тамақ өнімдерін сақтауға қолданылатын химиялық заттар, консервілеу; тағам өнімдерін талдау.

Тағамдық заттардың негізгі компоненттері:

Тағамдық белоктардың химиясы: алмаспайтын амин қышқылдары және олардың тағам өнімдеріндегі мөлшері мен оның қоректік құндылығын жақсарту үшін қолданылуы; гормондар мен ферменттер;

нуклеин қышқылдарының құрылымы және қасиеттері; тағамдық белоктар; әр түрлі ауруларды емдеудегі және алдын алудағы белоктық тағамдардың пайдасы.

Көмірсулар химиясы: моносохоридтердің биологиялық рөлі және тағамдық көздері; олигосахаридтердің биологиялық рөлі және тағамдық көздері; полисахаридтердің биологиялық рөлі және тағамдық көздері; тағамдық талшықтар; пектин заттары.

Май және май өнімдері химиясы: қатты және сұйық майлар және ағзадағы май алмасуының бұзылуы қаныққан және қанықпаған май қышқылдары; май тәріздес заттар; әр түрлі ауруларды емдеудегі және алдын алудағы майлардың пайдасы.

Ағзадағы бейорганикалық заттар: су және тұздар, олардың алмасуы; тағамдағы микроэлементтер және олардың маңызы; «тіршілік металдары» және ағзаға зиян келтіретін ауыр металдар; ағзаға қажетті микроэлементтердің жетіспеушілігінен туындайтын аурулар.

Тамақ өнімдері және қартаю үдерісі: геронтология ғылымы туралы түсінік; социостаздың көп жасауға әсері; көп жасайтындардың тағамы; гомеостаз және тамақ өнімдері; ағзаның эндокриндік және иммундық жүйелері; диета сақтау – көп жасаудың кепілі; «қартаймаудың сыры» немесе салауатты өмір салтын сақтаудың маңызы.

Көрнекі көрсетулер:

1. Ересек адамға қажетті алмаспайтын амин қышқылдарының мөлшерінің кестесі
2. Әр түрлі тамақ өнімдеріндегі қорытылуы қиын көмірсулар мөлшерінің кестесі
3. Әр түрлі тамақ өнімдеріндегі май, фосфолипидтер және холестериннің мөлшерінің кестесі
4. Адамның бір тәулікте тамақпен бірге қабылдауы тиіс белок, май, көмірсу, дәрумендердің мөлшері көрсетілген кестелер.,
5. Қартаюды тездететін және бояулататын факторлар көрсетілген кесте.

Зертханалық тәжірибелер:

1. Тағам құрамындағы май, белок, көмірсуды сапалық анықтау
2. Әр оқушының өзіне бір тәулікке тамақ рационын жасап, соған сәйкес мәзір құрастыруы.

Тамақ өнімдеріндегі майда еритін дәрумендер мөлшері

Майда еритін витаминдер

A, D, E, K, F витаминдері майға ериді, олар синтезделіп, ағзада жинақтала алады. Сондықтан олардың жетіспеушілік белгілері бірден пайда болмайды.

А тобы - ретинол, дегидроретинол, провитамин - ретинол прекурсоры. Бұл сүйектердің өсуі мен дамуын, тіндердің қалпына келуін қамтамасыз ететін антиоксиданттар. Стресске төзімділіктің жоғарылауына, көру органдарының жұмысына жауап береді. Олардың жетіспеушілігі түнгі соқырлықты, терінің ерте қартаюын тудырады.

D тобы - ламистерол, эргокальциферол, холецальциферол, дегидротацистерол. Бұл қосылыстар жасуша мембраналарының құрылымын қалыпқа келтіруге, митохондрияның жұмысына, қалпына келтіру процестеріне, гормондардың синтезіне жауап береді. Жетіспеушілікпен рахит, остеопороз, спазмалар, гипокальцемия байқалады.

Е тобы - альфа-токоферол, бета-токоферол, гамма-токоферол. Дәрумендер репродуктивті жүйе мүшелерінің жасушаларын, нерв-бұлшықет қызметін, жүрек-тамыр жүйесінің жұмысын, терінің, шаштың және тырнақтың денсаулығын сақтайды. Жетіспеушілікпен, анемиямен, бұлшықет әлсіздігі байқалады.+

К тобы - филлоквин, менакуинон. Оның функциялары генетикалық материалдың коагуляция процестерін реттеу, бүйректердің қызмет етуі, қан тамырлары мен клапандардың қабырғаларын нығайту, дәнекер тіндердегі метаболикалық процестерді қалпына келтіру болып табылады. Гиповитаминозбен қан айналымы жүйесі ауруларының даму қаупі артады.

F тобы - олеин, арахидоник, линол қышқылы, линолен қышқылдары. Олар жүрек-тамыр жүйесінің жұмысына, май

алмасуын реттеуге, зақымданғаннан кейін теріні қалпына келтіруге және атеросклеротикалық шөгінділерден қорғауға жауап береді. Жетіспеушілікпен аллергияның, қабыну ауруларының дамуы мүмкін

Суда еритін дәрумендер

Суда еритіндерге В дәрумені, сонымен қатар аскорбин қышқылы кіреді. Бұл заттар ағзада жиналмайды және күнделікті тамақпен қамтамасыз етілуі керек.

Ішінде$_1$ - тиамин. Ол қан айналымы процестеріне қатысады, көмірсулар алмасуын, жасуша зақымдануындағы оттегі алмасуын, жүйке жүйесін, генетикалық материалдың құрамын қалыптастыруға жауап береді. Тиаминнің жетіспеушілігімен диспепсиялық бұзылулар, тәбет жоғалуы, әлсіздік және шаршағыштық байқалады.

Ішінде$_2$ - рибофлавин. Ол дененің өсуіне, терінің және шаштың қалыпты жағдайына, түсін дұрыс қабылдауға жауап береді. А дәруменінің жетіспеушілігімен ұйқысыздық, ұйқышылдық, бас айналу, ауыздың бұрыштарында жарықтар пайда болады.

Ішінде$_3$ - никотинамид. Оның қасиеттерінің бірі - жүйке жүйесі мен бүйрек үсті бездерінің жұмысын сақтау, өт қабының секрециясы, холестеринді жою, жыныстық гормондардың синтезі. Жетіспеушілік пеллагра, ойық жара, бас ауруы, шаршау, депрессия, диспепсиялық бұзылуларды тудырады.

Ішінде$_5$ - пантотен қышқылы. Бұл бүйрек үсті бездерінің, жүйке және иммундық жүйелердің жұмыс істеуіне, май қышқылдарының метаболизмі мен терінің күйіне, аллергиялық реакциялардың төмендеуіне қажет. Бұлшықет әлсіздігімен, спазм, асқазанның ауыруы, бас ауруы.

Ішінде$_6$ - пиридоксин. Ол физикалық және психикалық денсаулықты қолдайды, дененің қорғанысын күшейтеді, жаңа жасушалық қосылыстардың өсуін тездетеді, шаш құрылымын нығайтады, псориаз мен экземаның дамуына жол бермейді. Жетіспеушілікпен, гепатоз, ұйқының бұзылуы, тітіркену, артрит, тері және тырнақ аурулары мүмкін.

Рахимберды Құдайберген Русланұлы

ФУТБОЛ ОЙЫНЫНЫҢ ТЕХНИКАЛЫҚ ӘДІСТЕРІН МЕҢГЕРТУ НЕГІЗДЕРІ

Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы Талдысай ЖББО мектебінің дене шынықтыру пәнінің мұғалімі

Спорттың басқа түрінен өткізілетін жаттығуларда, көбінесе қосымша спорт түрі ретінде футбол ойынын қолданылады. Бұл дегеніміз футбол дененің дамуына ерекше әсер етеді, таңдаған спорт спорт түрі бойынша жақсы дайындыққа септігін тигізеді. Футбол ойыны жалпы дене дайындығының жақсы бір құрал болып қызмет атқарады. Әртүрлі бағытты өзгертіп жүгіру, түрлі секіру, құрылымы жағынан әртүрлі сипаттағы дененің қозғалысы, допты алып жүру, қозғалыс жылдамдығы, ерік сапасының дамуы, тактикалық ой – осының барлығы жиылып көптеген бағалы сапаларды жетілдіреді.

Футболдан оқу-жаттығу, жарыстар жыл бойы әртүрлі климаттық және метрологиялық жағдайлардың лезде өзгеріп отыруына қарамастан өткізіліп, соған ағзаның бейімдігін, мүмкіншілігін және қарсы тұру қабілеттілігін арттыруды қажет етеді.

Футбол ойыны бүкіл дүние жүзі халқының жан тәнімен құмарта шұғылданатын үлкен спорт түрі.

Біздің елде де қазіргі уақытта футбол өнері күн сайын даму үстінде. Қазақстан құрама командасы Азия құрылғы федерация құрамынан шығып, бүкіл әлем бойынша күштілер саналатын Европа елдерінің федерацияға мүше болып енді. Бұл өзгеріс Елімізде футбол өнерін дамыту, дене-күш, техникалық, тактикалық, психологиялық және функционалды дайындықтарын жетілдірудің жаңа әдістері құралдарын пайдалануға септігін тигізуде. Елімізде 90-шы жылдарға қарағанда қазіргі уақытта балалар мен жасөспірімдер арасында футбол өнерінің бұқаралық екі есеге өсіп отыр. Балалар мен жасөспірімдер спорт мектебіндегі жаттықтырушыларға талап күшейіп келеді. Балалар мен жасөспірімдер спорт мектебінде бірінші кезекте шұғылданушылардың дене – күшінің және техниканың дамуына ерекше назар аударылады.

Оқу – жаттығу сабағында берілетін жүктеменің деңгейі шұғылданушылардың дене – күшінің ерекшеліктеріне жүктемені көтеру қабілеттілігіне қарай берілуі тиіс.

Сондықтан да оқу –жаттығу процессінде шұғылданушыларды жоғарыдағы ерекшеліктеріне қарай бірнеше топқа бөлуге болады. Жаттығу барысында жүктемені топтағы шұғылданушыларға бірдей деңгейде беру үлкен қате болып саналады. Әрбір берілген жүктемеге ағзасының жауап беру қабілеттілігін қатаң түрде бақылауымызда ұстау қажет. Бұл жерде жаттықтырушылар дәрігер және психологтармен тығыз байланыста жұмыс атқарулары қажет.

Жиналған мәліметтер бойынша шұғылданушылардың берілген жүктемеге бейімделуі олардың оқу – жаттығу процесінде және жарыстарда түрлі іс – әрекеттерді, күшті жылдамдықты, ептілікті қажетті жерде қажетті мөлшерде пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл жұмыста автордың әдістемелік эксперементалды зерттеулерінің тәжірибесі көрсетілген.

Зерттеу жаңалығы футбол ойынындағы ойыншылардың жүктемелерің орнықтыру сторттың жаттығу әдістемелеріне киргізіле отырып дене тәрбиесінің жаңа қолайлы түрлері мен жолдарын іздестіру болып табылады.

Зерттеу барысында жоғарғы дәрежедегі футболшылардың және жаңадан бастаған шұғылданушылардың жүктемеге бейімделу тәсілдерін тәжірибеде қолдану жиілігі мен ол тәсіл туралы бар білімдері анықталады.

Футболшылардың түрлі қозғалыстарының тәсілдері, әдістері жиынтыгы техника ұғымын құрайды. Футбол ұғымындағы техника қозғалыстарды, аялдауды, қайырылуды, секіруді, финтті, допты алуды, сонымен қатар спецификалық-техникалық қабылдауларды ұсынады. футболда ойыншының техникалық шеберлігі оның алаңдағы әріптестерінің қарсылығына төтеп беруді, техникалық қабылдауларды дұрыс орындауы қабылдаулар мөлшерімен сипатталады. Қазіргі футболға ойыншының техникалық дамуы, универсалдығы тән. Бұл бірінші кезекте барлық техникалық қабылдауларды меңгеруі және жоғары деңгейде орындай алуы керек. Жоғары класста ойыншыларды дайындау үшін футболдың барлық техникалық арсеналын балалық шақтан бастау қажет. Мұнда үйрету әдістері ұл балалар мен қыз балалар үшін бірдей.

Техникалық қабылдауларда оқыту практикада келесі түрде күрделеніледі. Алдымен аяқпен допқа соққы беру және допты тоқтатумен танысады. Осы қабылдауды жүзеге асырып меңгерген соң 3х3, 4х4, 5х5, 6х6 ойындарына қатысуға болады. Әрі қарай үйренілген қабылдаулар негізінде әр түрлі техникалық қабылдауларды уйренуге кіріседі.

Техникалық қабылдауларды меңгермеген ойыншы футбол ойнауға жіберілмеуі керек.

Алдымен, бар күшімен әдіс үйренуге кіріседі. Баспен соққы беруде әлсіз жел берілген допты қолдану керек.

Оқытылып отырған техникалық қабылдаулардың дұрыс орындалуын қамтамасыз ету үшін, қозғалыстың әрбір деталін білу қажет.

Табанмен допты тебуде соққы беретін аяқ табаны жанына бұрылып тұру қажет. Табанның ішкі жағымен берілген соққы табысты болып табылады. Бұл соққылар күшті емес, бірақ дәлдігімен ерекшеленеді. Қабылдаулармен танысқаннан кейін оны практикада жасап көрумен аяқталады.

Техникалық қабылдаулар бірыңғай жинақы және дара әдістер көмегімен жүзеге асырылады.

Бірыңғай әдіс қабылдауларды оқытуда жетекші әдіс болып табылады. Ал оқытуда күрделі қабылдауларды үйретуде, мысалы, аяқпен допқа соққы беру, баспен соққы беру, ұшып келе жатқан допты қағу және қайтару т.б.қабылдауларды үйренуде дара әдістерді қолдану керек болады. Бұл жас футболшылар элементарлы қабылдаулардан біртіндеп күрделене беретін қабылдауларды меңгеруіне септігін тигізеді. *Дара әдістерді* қабылдау негізінде қателіктер жіберілуі мүмкін. Бұл жағдайда әрбір қабылдаудың қимылдарын жеке-жеке үйрену қажет.

Техникалық қабылдаулардың күрделілігін үйретуде алдымен орнында тұрып, сосын қимылмен, қарсыласпен пассивті, қарсыласпен активті түрде, соңында ойын алаңында жүргізіледі.

Ойыншының қабылдаулары жүзеге асырып көруі уақытпен шектелмейді, әбден жаттығып болған соң, ойын алаңында сыңнан өтеді.

Техникалық қабылдауларды үйрету барысында жаттығушының әрбір уақытта тактикалық есептілігі де қалыптасады. Мұнда келесі тәуелділік орын алады. Ойыншының техникалық қабылдаулары түрлі болған сайын, оның тактикалық потенциалы да көп болады.

Техникалық қабылдауларды бекіту жаттығулар мен қозғалыстарды ойын кезінде жасаумен жүзеге асырылады. Осыған байланысты басты назарда футболшының ойын қимылдарына көңіл бөлу керек. Олардың үйренген техникалық қабылдауларды дұрыс жүзеге асыра білуі олардың ептілігін арттыра түседі, мысалы, бір қабылдау басқа да сапалардың артуына себепші болады. Секіріп баспен соққы беру, соққы беруді де сонымен қатар, секіргіштікті де арттырады.

Аяқпен допқа соққы беруді үйрету

Допқа аяқпен соққы беру футбол ойынының басты техникасы болып табылады. Орындау қабілетіне қарай ол соққылар ішкі табанмен, табан сыртымен, орта, ішкі және сыртқы т.б. болып бөлінеді. Қабылдауда жаттығу күші бар аяқпен бастау алады. Одан соң барып әлсіздеу аяққа көшеді. Бұл қабылдауды жаттығуда келесі әдісте есте сақтаған жөн:қимылсыз тұрған допқа соққы беру, қадам басып, қимылды допқа соққы беру, жүгіріп келіп қимылсыз допқа, жүгіріп келіп қимылды допқа соққы беру. Бұл жағдайларда доп бағытының дұрыстығына назар аудару керек. Сонымен қатар берген соққылардың техникалық қабылдауларға сәйкес келуін қамтамасыз етуі керек. Қабылдауларды жүзеге асыруда соққының дәлдігі, сонан соң күші ескеріледі.

Сағынғанова Гүлназия Сапарқызы

Ақтөбе облысы Алға ауданы №3 Алға қазақ орта мектебінің музыка пәні мұғалімі

МУЗЫКА ЖӘНЕ ПОЭЗИЯ

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	3.1.1.1-тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтаужәне салыстыру 3.1.3.3 -музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтау және ажырату 3.2.1.2 -қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолдану
Сабақтың мақсаты:	Тыңдалған әуеннің сипатын, мазмұнын, жанрын, көркемдеуші құралдарын анықтайды және салыстырады Музыкалық шығармаларды талдау барысында негізгі музыкалық ұғымдарды анықтайды және ажыратады Қарапайым музыкалық-шығармашылық жұмыстарды шығару және импровизация жасау үшін музыкалық көркемдеуші құралдарды қолданады

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	*Педагогтің әрекеті*	*Оқушының әрекеті*	*Бағалау*	*Ресурстар*
Сабақтың басы 5 минут	**I. Ұйымдастыру кезеңі:** Сәлеметсіздер ме, балалар! Психологиялық ахуал. «Сыйқырлы қорапша» Қорпашаның ішінде айна болады. Ал, балалар, тақтада тұрған домбыра мен кітаптарды таңдауларыңызбен ала қойыңыздар. Ал суреттеріңізге қарай екі топқа бөленесіздер. **Топ ережесі:** **1.** Жылдам топ құру. **2.** Бірлесіп жұмыс жасау. **3.** Бір-бірімізді тыңдау. **4.** Уақытпен санасу. **5.** Сабаққа белсенді қатысу. **6.** Тыныштықты сақтау. • Өткен тақырыпқа бекіту **«Допты лақтыру» әдісімен** - Би нені бейнелейді? - Шара Жиенқұлова кім? - Хореографияның бір түрі, балеттің негізі қалай аталады? - Халық биі ұғымын қайда түсінесің? - Болат Аюханов қай жылы, қай қалада дүниеге келді?	Оқушылардың сәлемдеседі. Сыйқырлы қорапшаға қарап оқушылар жақсы тілектерін айтады 1.«Абай» тобы 2. «Сәкен» тобы 3. «Музыка» тобы 4. «Поэзия» тобы Өткен тақырып бойынша бекіту сұрақтарына доп лақтыру әдісі бойынша жауап береді. Дескирптор: -сұрақтарға жауап береді, -өткен тақырыпты пысықтайды	Керемет! Әр топқа жауап үшін бағалау нотасы таратылып отырады	Оқу жабдықтары мен оқу құралдары Домбыра, кітаптар Интерактивті тақта Доп

Сабақтың ортасы **35 минут** **Сергіту сәті**	**1-тапсырма. Аңызды тыңдау. «Сөзді тап» әдіс-тәсілімен.** (Ән, жеріне, қазақ, төмен, келгенде, құлдырап,ұшып, қалықтап,музыкалық халыққа, қабілетті,шашады, үйіп-төгіп) «Өте ерте заманда жер бетін мекендеген халықтар өлең дегеннің не екенін, ән дегеннің не екенін білмеген. Адамдар көңілсіз, сүреңсіз өмір сүріп жатты. Табиғат та мұңға батып, мүлгіген тыныштық орнаған. Ол кезде әннің құдіретін аспан ғана білген, себебі ән тек аспанда ғана қалықтап жүрген. Бір күні сиқырлы Ән төмен түсіп, кең даланың үстінде қалықтаған. Ол жердегі көңілсіз адамдарды көріп аяп, «осыларға бір жақсылық жасайыншы» деп ойлайды. Ән көңіл күйіне қарай кейде жер бауырлап, кейде биікке самғап ұшып жүреді. Ән төмендеген сайын сол жердегі адамдар бірден әнші, жыршыға айналады. Ал биік қалықтап кеткен жердің халқы әншіліктен құр қалған екен. Ән қазақ жеріне келгенде төмен құлдырап, қалықтап ұшып, халыққа музыкалық қабілетті үйіп-төгіп шашады. Осылайша ол халықты ән мен өлеңнің, жыр мен күйдің, суырыпсалмалықтың шеберіне айналдырған екен». Әр топ жауаптары үшін жұлдызша таратып отырады **2-тапсырма. Ақпарат іздеу, талдау.** **Фильмдерді көру және талдау әдісі** Оқушылардың назарын видеожазбаны аударады. Экранда көрсетілген ұяшықты басу арқылы сұрақтарға жауап береді • Музыка дегеніміз не? • Поэзия дегеніміз не? • Музыка мен поэзияның айырмашылығы, байланысы неде? • Қазақтың халық музыкасы мен поэзиясының байланысын не	Қобдиша ішінен қима қағаздарды алып,сөйлем құрайды. Әр топ аңыз желісінде берілген тапсырмаларға жауап береді Қима қағаздар арқылы аңыз желісіне сай сөздерді тақтаға «Ән» сөзінің жанына қояды. Дескриптор: - Аңыздың мазмұнына сай сөздерді табады - Жердегі тіршіліктің өзгерісін сипаттайды Бейнежазбаға зейін аударады. Ақпарат алып, экранда көрсетілген ұяшықты басу арқылы берілген сұрақтарға жауап береді.. . Абай туралы	Оқушылар бір бірін «Шапалақ» ұру әдісімен бағалайды Әр топ жауаптары үшін нота алып отырады Жарайсың!	Қима қағаздар Интерактивті тақта https://youtu.be/FGsq4Xjm4_A https://yandex.kz/video/preview/931181

	арқылы көруге болады? Абай кім және оның өмірі мен шығармашылығы туралы не білеміз? Абай туралы мәліметті дәптерге жазу «Көңілді музыка» **3-тапсырма Тыңда,талда** «Көкшетау» Сәкен Сейфуллин **«Тірек сұрақтар» әдісі** • Сәкен Сейфуллин туралы кім не біледі? • Сәкен Сейфуллин кім? • Қай жылы, щқай жерде дүниеге келді? • Қандай шығармаларын білесің? • Әдебиеттік оқу пәнінен қандай шығармасын өттіңдер? Болашақ ақынның әке-шешесі өнерлі адамдар болған. Әкесі домыра тартса, анасы әңгіменің майын тамызатын шебер әңгімешел жан болған. Сәкеннің өзі домбыра тартып,ән шырқаған, кейіннен көптеген лирикалық өлеңдерді дүниеге әкелген дара тұлға. «Көкшетау, «Тау ішінде», «Біздің жақта» деген шығармалары халықтың сүйікті әндеріне айналған «Көкшетау»-табиғаты сұлу, суы мол, шөбі шүйгін көркем жер. Әнді тыңдатып, талдау тапсырмалар береді **4-тапсырма Ән орындау** **«Ұйқасын тап» әдісі** Түннің жарық болары Ай мен жұлдыз.....(сыңары) «Желсіз түнде жарық ай» - Абайдың әні Әнді үйренбес бұрын дауысқа жаттығу жасайды. 1. Дұрыс тыныс алуға жаттығу «Гүлді иіскеу», «Шарды үрлеу» Музыкалық сүйемелдеумен қосылып орындайды Талдау: • Көз алдыңа қандай көрініс елестейді?	мәліметті дәптерге жазады Оқушылар музыканы әуеніне қарай ажырата отырып, қимыл – қозғалыс жасайды Сұрақтарға жауап береді. Ақын туралы мәлімет алады Шығарманы зейін қойып тыңдайды 1-топ: Көкшетауды ән мәтініне қарай постер жасайды; 2-топ: Көкшетаудың бейнесін суреттейді; 3-топ: Қима қағаздардан сөз құрайды; 4-топ: Өлең шумақтағы табиғатты суреттейді Ұйқасын ойлап табады. Дәптермен жұмыс Дауысқа жаттығуды мұғалімнің көмегімен жасайды. Музыкалық сүйемелдеумен әнді орындайды. 1-топ «Абай»	Керемет! Үш шапалақ Жарайсың!	40946856 15090 https://yandex.kz/video/preview/12843984648738576313 Көкшетау, табиғат бейнесі суреттер Аудиожазба Топтық жұмысқа қажетті құралдар А3 форматы, түрлі түсті фламестер, карандаштар. https://yandex.kz/video/preview/16872138569989463315

<table>
<tr>
<td>Сабақтың соңы
5 минут</td>
<td>
• Әннің әуенін талда: көңіл-күйін (мұңды, нәзік, әсерлі);
• Епінін ажырат (тез, баяу, жылдам)
• Дыбыс күшін ажырат (f, p, аралас)

Кесте бойынша жұмыс
Әннің көңіл күйін мына торкөздерде берілген сөздер арқылы сипатта,
<table>
<tr><td>тыныш</td><td>жарық</td><td>қадала</td><td>көңілд</td><td>аянышты</td></tr>
<tr><td>әзілқой</td><td>күңгір</td><td>әдемі</td><td>көркем</td><td>асықпай</td></tr>
</table>
Музыка- белгілі биіктіктегі дыбыстардан тратын, адамға сазды әуенімен әсер ететін өнер түрі.
Поэзия- өлең түріндегі ауызша немесе жазбаша жазылған әдеби көркем шығарма
Романс- аспап сүйемелінде орындалатын жеке дауысқа арналған поэтикалық мазмұндағы шағын музыкалық шығарма.

Бағалау:
• Сабақта не сәтті шықты?
• Қай тапсырма қиын болды?
• Сабақта нені әлі де жақсарту қажет?

Үйге тапсырма: «Желсіз түнде жарық ай» әнін жатқа орындау

Рефлексия
-Мен не білдім?
- Бүгін мен не үйрендім?
-Мен үшін қандай тапсырма қиын болды?
-Ал қай тапсырманы мен оңай орындадым
</td>
<td>
2-топ «Сәкен»
3-топ «Музыка»
4-топ «Поэма»
Әр топ топтық жұмыс жасайды

Дескриптор:
- Әнді мәтінін және әуеніне көңіл бөледі
- Әннің әуенінің қозғалысына мән береді
- Шығарманың музыкалық екпінін ажыратады
- Дыбыстарды ң күшін ажыратады

Жұптық жұмыс. Дәптермен жұмыс

Жеке жұмыс Дәптермен жұмыс

Сұрақтарға жауап береді

Үйге берілген тапсырманы түсінеді

Сабақтан алған әсерлерін түрлі—түсті қағаздардан қиылып жасалған ноталарға жазып, тақтадағы жұлдызшаға іледі
</td>
<td>
Үш шапалақ

Оқушылар топ үшін берілген жауаптарына орай жиналған ноталарды санайды
</td>
<td>

Аудио жазба

</td>
</tr>
</table>

ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Сакенова Улболсын Сериковна

Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы №4 Ембі қалалық ЖББО мектептің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Әдебиет методикасы – педагогикалық ғылымдардың саласына жататын ғылыми пән. Мұның қамтитын объектісі, қарастыратын мәселелері педагогикалық процесс, яғни мектепте әдебиетті оқыту сабақтары кезінде мұғалім мен оқушылардың оқу-тәрбиелік процестегі өз ара қарым-қатысы болып табылады. Демек, әдебиеттік материалдарды оқып үйрену негізінде оқушыларға әдеби білім мен коммунистік тәрбие беру жөніндегі туатын заңдылықтарды қарастырады. Бұл мақсат-міндеттерді ойдағыдай жүзеге асыруда, сөз жоқ, педагогика ғылымының, оның теориясының жалпы қағида ережелеріне сүйенеді. Бірақ әдебиет методикасы педагогика сияқты мектеп, оқу-тәрбие мәселелерін тұтас алып қарастырмай, тек көркем әдебиетті оқып үйрену негізінде оқушыларға берілетін білім мен тәрбие мәселелерін өз шеңберінде ғана алып баяндайды. Мектептегі өзге оқу пәндері сияқты әдебиет пәнін оқытуда қолданылатын көптеген негізгі және көмекші әдістер бар. Бұлардың кейбіреулері барлық оқу пәндеріне, әсіресе гуманитарлық пәндерге ортақ әдістер болып табылады. Осымен қатар тек әдебиетті оқытуда ғана қолданылатын әдіс-тәсілдер де бар. Мысалы, көркем сөз текстін мәнерлеп оқу, түсініктеме бере, талдау жасай отырып оқу, сюжетті шығарманы әр түрлі вариантта ауызша мазмұндау т.б. Енді әдебиетті оқытуда қолданылатын кейбір әдіс-амалдарға қысқаша тоқталу, олардың әдебиетті оқып үуренудің қандай мәселелерімен байланысты қолданылатынын әңгімелейік. Алдымен баяндау әдісіне тоқталайық. Бұл – әдебиетті оқытуда қолданылатын негізгі әдістердің бірі. Әдебиет сабақтарында баяндау әдісі арқылы ірілі-ұсақты көптеген мәселелер (оқу материалдары) түсіндіріледі.

Әдебиетті оқытуда қолданылатын сұрақ-жауап түріндегі әңгіме әдісіне келсек, бұл да әдебиет сабақтарында жиі кездесетін негізгі әдістердің бірі. Мысалы, бұрын өтілген материал мен жаңа өтілген матеиалды қайталап пысықтап бекіту, қорыту оқылған шығарманың мазмұнын қаншалықты ұққандығын байқау, шығарманы талдау, ауызша, жазбаша тіл дамыту сияқты жұмыстармен байланысты қолданылып отырады.

Әдебиетті оқытуда қолданылатын тағы бір әдіс бар, ол – көркем сөз тексін мәнерлеп оқу әдісі. Бұл әдісте әдебиет сабақтарында әсіресе IV- VII сыныптарда, көбірек қолданылады. Мысалы, көлемі шағын шығармаларды (қысқа өлең-жырлар, әңгімелер, үзінділер, мысал өлеңдер т.б.), ақын, жазушының өмірбаяны мен творчестволық жолын айқын түсінуге көмектесетін шығарма тексттерін, сондай-ақ жоғары кластарда тарихи-әдеби шолуларды өткенде, дәуір әдебиетінің өзгешелік сыр-сипатын түсінуге жәрдемі тиетін үзінділерді т.б. мәнерлеп оқу. Ретіне қарай тексты мұғалім де, оқушыларда кітап бойынша да, қажеттілігіне қарай жатқа да мәнерлеп оқиды.

Әдебиетті оқытуда қолданылатын ендігі бір әдіс – түсініктеме бере отырып оқу әдісі. Бұл әдіс көлемі шағын шығармаларды немесе қысқа үзінділерді текстің мазмұн жігіне қарай бөліп оқи отырып, жол-жөнекей талдау жасап отыру мақсатымен қолданылады.

Мысалы, тарихи-әдеби шолулар, ақын, жазушының өмірі мен

творчестволық қызметіне сипаттама, әдебиеттің тарихы мен теориясына байланысты мәселелерді жинақтар қорту, көркем шағарманы талдау т.б

«Көркем шығарманы талдамас бұрын оны дауыстап оқып, дауыстап жеткізу керек. Сонда ғана шығарма балаға барынша әсер етеді» М..А. Рыбникова.

«Көркем шығарма - әдебиеттің құндылығы. Көркем шығарманы оқыту – оқушының сөз қадірін түсінерлік ойлау әрекетін дамыту, рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын жетілдіру, адамгершілік қасиетін қалыптастыру» - деген болатын әдебиет зерттеуші – ғалым, белгілі жазушы, ұлағатты ұстаз Қажым Жұмалиев. Оқушы әдебиет сабағында көркем шығарманы қабылдау керек.Бұл – оңай үрдіс емес. Қабылдау деген сіз бере салғанды ол ала қоятын зат емес. Ол – оқушының өзінің жан қалауымен, жүрек сезімімен, рухани әрекетімен жүзеге асатын дүние. Қандай жақсы көркем шығарма болмасын оқушы қабылдау үшін әрекет жасамаса, автордың жай күйзелісін, шалқар шабытын бойынан өткізіп, көркем суретті көз алдына елестетіп, келтіре алмаса бәрі бос сөз. Оқушыдағы осы сезімді ояту – мұғалімнің қолында, яғни, оқушыға әдеби білім беру, әдеби, эстетикалық, адамгершілік қасиеттерін дамыту үшін мұғалім әдебиетті оқыту барысында әдіс – тәсілдерді орнымен қолдану қажет.

Әдебиет - өнер, әдебиет - ұлттық қазына, асыл мұра. Әдебиет – ұлттық танымның қайнар көзі, сондықтан көркем шығармадан алынған үзінділерді оқулыққа ендіруде төмендегідей қағидалар басшылыққа алынған:

1. Шығарманың жанрлық, композициялық тұтастығы;
2. Оның ұлттық қазына екендігі;
3. Мәтіндердің сәйкестігі мен сабақтастығы;
4. Әдебиетті сөз өнері ретінде таныту;
5. Оқушы тілін дамыту негізінде оқырмандық біліктілікті қалыптастыру;
6. Оқушылардың тілдік қатынасын коммуникативтік түрде дамыту;

Бұл жерде міндетті түрде оқушылардың пән бойынша іскерліктерін танытатын, жалпы іскерліктерін дамытатын шығармашылық әрекет қажет. Әдістеме аппаратының басты функциясы – көркем шығарманы қабылдатуға үйрету болғандықтан оқушы мен мұғалім арасында жүйелі байланыс орнығуы керек. Әдебиетті оқыту көркем шығарманы оқудан басталады. Көркем шығарманы оқу үйде, сыныпта жүргізіледі. Көркем туындыны оқуда мәнерлеп оқу, әр сөзді айқын, түсінікті оқу, жинақы оқу, дауыс естілімінің де ашық болуы талап етіледі. Оқушыны көркем мәтіннің оқу түрлеріне дағдыландыру керек. Көркем мәтінді оқу түрлерін жіктеп ажыратамыз:

1) көркем мәтіндегі жазушы ойын мұғалім көмегімен аңғара оқу. Оның мән-мағынасын тұшына, түсіне оқу. Қиын, түсініксіз образды, айшықты сөздерді ұғына оқу, яғни лингвистикалық түсіндірмелі оқу;

2) таңдап оқу. Белгілі мақсатпен қойылған сұрақтарға жауап іздеп, тіл көркемдігін дәлелдеу, портрет, пейзаж, образды табу;

3) іштен оқу немесе өздік оқу. Іштен оқудың оқушыны жеке, өз бетімен жұмыс істеуге баулудағы маңызы ерекше зор. Ойлану, өз бетімен іздену, жауап табу, дербес белсенділігін арттырудағы іштен оқудың атқарар рөлінің ерекше екендігі;

4) рөлге бөліп оқу. Рөлге бөліп оқу таным белсенділігі, қызығушылығын арттыруда, қабілеттерін дамытуда, сабақтың эмоциялық, психологиялық мәнін нәрлендіруде пайдалы;

5) хормен оқу. Оқу техникасын жетілдіру, мәнерлі, айқын оқу, көркем мәтінмен жұмыс істеуге баулу бүкіл сынып оқушыларын көркем оқуға ұйымдастыруда тиімді;

6) ұжымдық оқу. Әсіресе, даралап оқытуда тиімді. Оқу техникасына, мәнерлеп оқуына қарай, оқушыларды топқа бөле отырып, мұғалім ұжымдық оқуды тиімді ұйымдастырса, көркем мәтінді тез меңгертуге ықпал жасайды, мәтінді оқуға деген оқушы ынтасын арттыруға әсер етеді;

7) жұптық оқу. Жұптық оқудың тиімділігі, біріншіден өз беттерімен оқу техникасын жетілдіру дағдыларын дамытады, екіншіден ұқыпты тыңдай білуге, бір-бірінің жұмысына талдау жасай білуге икемдейді;

8) мәнерлеп оқу. Мәнерлеп оқу-әдебиетті оқытудың басты әдістемелерінің бірі. Мәнерлеп оқудың мақсаты:

а) оқушыларға көркем туындының эмоциялық-эстетикалық әсерін сезіндіру;

ә) көркем мәтінге жан беру, әр сөздің мәні мен мағынасын, сөз бояуларының нақышын сезе білу;

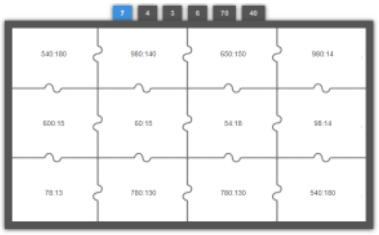
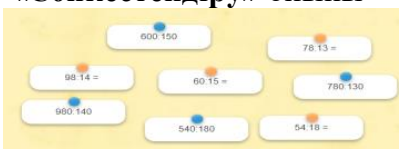
в)көркем мәтіндегі айтар ой мен поэтикалық көркемдікті өздеріне болжату, түсіндіру, мәтінді талдау дағдыларын дамыту.

Білім беру ұйымының атауы	Амангелді орта мектебі	
Пәні:	Математика	
Бөлім:	Өнер	
Педагогтің аты-жөні:	Тлеуғалиева Сағира Әлімқызы	
Күні:	17 қаңтар 2024 жыл	
Сынып:	3 сынып	Қатысқаны : 21 оқушы
Сабақтың тақырыбы:	**88 сабақ. Кестеден тыс көбейту және бөлу. Бекіту**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	3.1.2.9. 100 көлеміндегі сандарды ауызша көбейту мен бөлуді орындауда қосындыны және көбейтіндіні біртаңбалы санға бөлу, қосындыны санға көбейту ережесін қолдану	
Сабақтың мақсаты	Қосындыны санға көбейту және бөлу ережесін қолдана отырып есептер шығару.	
Құндылықтар	Өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарауға баулу	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 3 мин	**Ұйымдастыру кезеңі:** 1.Амандасу. 2.Оқушыларды түгендеу. **Психологиялық ахуал орнату.** **«Амандасу»** жаттығуы **Топқа бөлу:** QazMATH	«Нейро жаттығу» Тақтада көрсетілген суреттер бойынша амандасады. . 3 топқа бөлінеді.	 Мәссаған , керемет!	 QazMATH

 5 мин 1 мин **Сабақтың ортасы** 10 мин 10 мин	платформасы арқылы 3 топқа бөлу Алдыңғы білім: №4 есеп. 18 бет **«Пазл құрастыру»** ойыны **«Сәйкестендіру»** ойыны **Оқу мақсатын таныстыру және оқушылармен бірлесе отырып сабақ мақсатын шығару .** **№1 тапсырма: Топтық жұмыс** «Кім жылдам» ойыны ***(100+200)*3 = 900*** ***100+200 * 3 =900*** ***(100+60)*2 = 320*** ***(80+80)*2 =320*** ***(200+200):2 = 200 300-300*5 =0*** ***(50-50)*0 =0*** ***(40-20):2 =20*** ***(30+30) :3=20*** **№2 тапсырма: Жұптық жұмыс «Футбол» ойыны** ***ЕБҚ:***	**Дескриптор:** -Өрнектің мәнін табады; -Ережені құрастырып айтады; -Тура теңдікті анықтайды. -Тақырыпты анықтайды. **Дескриптор:** -Қосындыны орындайды; - Айырманы орындайды; - Мәнін біртаңбалы санға көбейтеді, бөледі; **Дескриптор:** -Көбейтіндінің мәнін табады; -Бөліндінің мәнін табады;	**ҚБ:** **«Қоржын»** «Мұғалімнің бағалауы» **ҚБ:** **«Қоржын»** «Мұғалімнің бағалауы» **ҚБ:** «Қоржын» Мұғалімнің бағалауы	LearningApps.org платформасы https://learningapps.org/watch?v=pogotabf524 Тақта Жауап парақтары **Umaigra** платформасы
	«Лото» ойыны			

 10 мин **Сабақтың соңы** 6 мин **Рефлек-сия** **Үйге тапсырма:**	**№3 тапсырма: Жеке жұмыс:** **«Бәйге» ойыны** (500+150): 5 =130 (700+140): 7 =120 (800+160): 8 =120 (600+360): 6 =160 (300+50): 5 =70 (200+40): 2 =120 (80+60): 2=70 (60+60)* 3 =360 (250+250): 5 =100 (150+150)*2 =600 (240+60)* 2 =600 (320+160)*2 =960 **«Жұмыртқа ашу» әдісі** Бүгінгі сабақта сенің ерекше орындаған тапсырмаң қандай? Топтық, жұптық жұмысқа өз үлесіңді қаншалықты қостың деп ойлайсың? Өзіңе сабақ барысында кімнің көмегі тиді? Тосын сый Қосындыны бір таңбалы санға қалай бөледі? Бүгін қай тапсырма саған қиын болды? **Үйге тапсырма:** 7 есеп, 21 бет	**Дескриптор:** -Қосындыны орындайды; - Айырманы орындайды; - Мәнін біртаңбалы санға көбейтеді, бөледі; Жұмыртқаны ашу арқылы жасырылған сұрақтарға жауап береді.	**ҚБ:** «Қоржын» Мұғалімнің бағалауы	 Үлестірмелі парақтар Тақта

Тогимбаева Бибигуль Жаксылыковна

Ақтөбе қаласы Елек орта мектебінің химия-биология пәні мұғалімі

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ЖОБАСЫН ПАЙДАЛАНУ

Заман талабына сай ғылым мен техниканың жетістіктерін білім беру саласында жүзеге асыру бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. Жаңа заманғы білім беру жүйесі жаңа міндеттерді жүктейді. Сондықтан қазіргі білім берудің жаңа ақпараттық технологияларын игермейінше, сауатты, жан-жақты, білімді маман болу мүмкін емес. Соңғы жылдары көптеген елдерде орын алып отырған ғаламдық өзгерістер – мемлекеттердің жаңа дәуірге, қоғамдық өмірлік негізін ақпараттық ресурстармен ақпараттық коммуникациялық технологиялар құрайтын ақпараттық кезеңге қадам басты.

Биология – XXI ғасыр ғылымы. Сондықтан да ол жаңа ақпараттық технологияларымен тығыз байланысты. Қазіргі кездегі білім беру жүйесінде негізгі мақсат оқушыға жеке тұлға ретінде қарап оның дамуына көп көңіл бөлуде. Бұл пәнді оқыту мұғалімге зор міндеттерді талап етеді, өйткені ол бүкіл сыныптың қажеттіліктеріне жауап беруі тиіс. Міне, осы жағдайда жаңа технологиялардың көмегі зор. Оқыту үрдісін компьютерлендіру
мақсатында интерактивті тақтамен жұмыс жасау тиімді. Қазіргі уақытта Қазақстанның жалпы орта білім беретін мектептерінің барлығы дерлік интерактивті тақтамен қамтамасыз етілген. Интерактивті әдіс – диалогтік әдіс, нәтижесінде сабаққа қатысушылар бір-бірімен байланыса отырып, мәселелерді шешеді. Интерактивті тақта мектеп сыныптарында әр пән бойынша, соның ішінде биологиядан зертханалық сабақтарды өткізген кезде оның құрылғылары (датчиктері) қолданылады. Қарапайым тақта және компьютер проекторына қарағанда, интерактивтік тақта сабақ мазмұнын кеңінен ашуына мүмкіншілігі өте зор. Мұғалімдердің пайымдауынша интерактивтік бағдарлама олардың жартылай жұмысын атқарады. Мысалы: белгілі бір материалды интерактивтік тақтада орындау арқылы файлдағы белгілермен өзгерістерді сақтап қалуға болады, бұны сабақта болмай қалған оқушыларға қайта түсіндіруге немесе келесі жолы тағы да қолдануға болады. Мұғалім оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын меңгеріп, оны пайдалану арқылы өзінің материалдық базасын толықтырып, әрі уақытты үнемдейді.

Мультимедиялық технологиялар көбіне компьютерлік сыныптарда қолданылады. Қазіргі уақытта сабақ материалына байланысты көптеген электрондық оқулықтар мен компакт-дискілер бар. Компьютерлік графикалық материал презентациялық слайд көмегімен көрсетіледі. Microsoft Power Point бағдарламасының көмегімен оқу процесінде презентациялар мен слайдтар жасап көрсету, оқушылардың қызықты және дәлелді (мағыналы) болады, танымдық ойлауы мен есте сақтауын қалыптастырады.

Оқушылар биология сабағында арнайы компьютерлік бағдарламалар мен электрондық оқулықтарды пайдалану арқылы кез-келген тақырыпты өздері меңгереді. Бұл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға, олардың ой-танымын кеңейтуге, өз бетінше шығармашылықпен,

ізденімпаздықпен жұмыс жасауына көп көмегін тигізеді. Биология пәні бойынша компьютерлік тестілеуді қолдану оқушылардың интеллектуалдық танымын арттырады. Оқушылар бір тестілеуден жақсы нәтижеге жеткенше бірнеше қайтара өтеді. Бұл тестілердің барлығы биология бойынша мемлекеттік білім стандарты талаптарына сәйкес келеді. Ол оқушылардың интеллектін, логикалық ойлауын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, тірі табиғатты, ағзаларды толығымен түсінуге ықпал жасайды.

Биология пәнінің кейбір тараулары ойлануды, талдай білуді, салыстыруды қажет етеді. Оған биология кабинетінің жағдайы келе бермейді. Айталық, адам қаңқасы, микроскоп, ұлғайтқыш әйнек, сутеттер т.б. тәжірибе жасайтын құралдардың болмауы. Биология сабағында компьютерді пайдалану оқу үрдісінде мұғалімі мен оқушының оқудың жеке дара шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік береді.

Мен жаңа сабақты түсіндіру барысында сабақтың мазмұнын дайын күйінде бермеуге тырысамын. Оқушылардың өздігінен танып білу дағдыларын қалыптастыра отырып, жаңа тақырып бойынша анықтама, ережелерді өздері құрастырып тұжырымдай білуіне жетелеймін.

Ол үшін оқытудың интерактивті формаларын сабақта қолданамын.

Олар:

- Жеке шығармашылық тапсырмал ар, жобалар
- Блок-схема, графиктер, диаграмма, т.б.
- Тірек-схема, көрнекіліктер және анықтама құралдары;
- Ойын арқылы оқыту;
- Сөзжұмбақ, ребустар;
- Тестілеу;

Биология сабағын меңгертуде компьютерлік анимациялардың маңызы зор. Оқушыларға жануарлардың мен өсімдіктердің суреттерін, сызба нұсқаларды көрсетіп қолдануына қолайлы. Биология бойынша «Адам нәсілдері. Нәсілшілдіктің және әлеуметтік дарвинизмді сынау», «Жер тарихы және оны зерттеу әдістері. Жер тарихының шежіресі. Полеозой заманында тіршіліктің дамуы» тақырыбындағы өткізген сабағымда: сөз жұмбақты табуға, нәсілдердің түрлерін, олардың көздерінің, шаштарының және терісінің түстерінің қандай екенін бір-біріне айырмашылықтарына толық көздерін жеткізіп көрсетілді.

Жер тарихында тіршіліктің пайда болуы, әр кезеңде өсімдіктердің, жануарлардың түрлерінің дамуы туралы суреттерін, сызба нұсқалары пайдаланылды. Биологтардың өмірі мен кызметі жайында компакт-дискілерде кең қамтылған. Рефераттар жазуда оқушылар биологиядан тіршіліктегі барлық организмдер жөнінде энциклопедиялық мәліметтер ала алады. Сонымен қатар оқушылар сабақта видеоматериалдар пайдаланады. Олар оқушыларға заттар және олардың халық шаруашылығында қолдануы туралы мәліметтер алуға көмектеседі. Рефераттар жазу барысында оқушылар өз беттерімен Интернет кеңістігінің материалдарын, электрондық оқулықтарды іздеу арқылы компьютерлік сауаттанады.

Сонымен қатар «Әлемдегі терең сыр, ғылыммен ғана ашылмақ…» химия-биология пәндері апталығында өткізілген «Экологиялық дағдарыстың аймақтық сипаты» атты тақырыптағы дебат ойынының компьютерлік нұсқасын пайдаланып, өз сабақтарымда компьютер көмегімен слайдтар дайындадым. Слайдтарды қолдану нәтижесінде оқушыларға жаңа материалдарды меңгерту жеңіл, әрі уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқушыларда оларды ойша елестету және тақырыпты түсіну қиынға түседі. Оқушылар бұл ойын арқылы өз білімдерін шыңдайды. Сонымен биология сабағын компьютер көмегімен оқыту төмендегі мәселелерді қажет. Электрондық байланыс жүйелері арқылы ақпарат алмасудың тиімділігі өркениетті елдердің іс-тәжірибелерінде айқын сезіледі. Республикамызда білім беру

жүйесі мен білімді тексеру мақсатында ақпараттық технологияларды енгізу басты мәселеге айналды.

Қазақстандағы барлық орта мектептердің компьютермен жоспарлы түрде жабдықталуы оның айқын дәлелі. Заман ағымына сай күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану айтарлықтай нәтижелер береді. Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметті нақтылауға мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылған ой-пікірлерімді тұжырымдай келе, компьютерді қолдану негізінде мектеп пәндерін оқыту сапасын арттырып білім беруді ақпараттандыру жүйелі түрде іске асады.

Утеулин Бекнур Танатарович

Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы Құмжарған орта мектебінің дене шынықтыру пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕГІ СЫНЫПТАН ТЫС ЖӘНЕ КҮН ТӘРТІБІ ІШІНДЕГІ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Мектептегі сыныптан тыс спорт, көпшілік спорт жұмыстарын ұйымдастыру. Жалпы білім беру мектептерінде жүргізілген дене тәрбиесі және спорт жұмыстарының көп жылдық тәжірибесі әрбір мектептердегі дене тәрбиесі сабағынан кейінгі негізгі жұмыс түрі - сыныптан тыс өткізілетін спорт, көпшілік спорт және сауықтыру дене тәрбиесі жұмыстары екенін көрсетті.

Сыныптан тыс жұмыстар төмендегідей түрлерге бөлінеді:

1. Спорт түрлерінен өткізілетін жаттықтырулар (секциялар).

2. Мектептегі жаттықтырулар ұйымдастарылған спорт түрлерінен өтетін жарыстар. Спорт түрлерінен өткізілетін жарыстарға оқушылардың тұрақты айналысып жүрген спорт түрлерінің жарыстары жатады. Ол жарыстар: мектепішілік біріншілік, басқа мектептің оқушыларымен жолдастық кездесулер, аудандық, қалалық, облыстық, республикалық жарыстар т.б. жарыстар.

3. Президенттік сынама сынақтарына дайындық және сынама нормаларын тапсыру шаралары.

4. Жазғы және қысқы Президенттік көпсайыс. Президенттік көпсайыс спорт түрінің жарыстарына дайындық және оған қатысуға барлық оқушылар ат салысуы керек.

5. Спорт түрлерінен өткізілетін жарыстар. Оқушылар арасында кең тараған жалпы мектепішілік спорт түрлері жарыстары.

6. Туристік жорықтар, саяхаттар. Спорттық жорықтар, саяхаттар жергілікті жердегі тарихи орындарға, табиғаты жақсы жерлерге, тауларға, өзен, көлдерге бару, танысу, көру мақсатында бір, екі, үш одан да көп күндерге созылып өткізілуі мүмкін. Жорық кездерінде оқушылар ұзақ қашықтыққа жүк көтеріп жүру, әртүрлі кедергілерден өту, күрке (палатка) құру, от жағу, тамақ пісіру ж.т.б. жорық дағдыларын меңгереді.

7. Денсаулық топтары. Оқушылар мен мұғалімдерге арналған, денсаулықтарын нығайту, дене қуаты дайындығы деңгейлерін жоғарылату мақсатында жүргізілетін жаттықтырулар.

8. Спорт мерекелері. Оқу жылының ортасында, аяғында спортты насихаттау, дене тәрбиесі жұмысттарын қорытындылау, спортшыларды марапаттау, көңіл көтеру мақсатында жүргізілетін спорт кеші.

Жалпы білім беретін мектептерде сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру бір – бірімен тығыз байланысқан екі бағытта: көпшілік спортты дамыту және спортшылардың спорттық шеберліктерін жетілдіру бағытында жүргізіледі.

Сыныптан тыс спорт, көпшілік спорт жұмыстарын жоспарлаудың негізгі жоспарлау құжаты - көпшілік спорт шараларының жылдық күнтізбелік жоспары. Бұл жоспарды құрастырған кезде ауданның, қаланың жоспарын есепке ала отырып жасау керек. Жоспарды құрастырғанда оқу жылының басы қыркүйек айында өткізілетін жарыстардан бастап, оқу жылының аяғы мамыр айындағы қорытынды спорт мерекесіне дейінгі барлық спорттық шаралар қамтылуы қажет. Спорттық шаралар рет – ретімен өздерінің жүргізілетін кезеңдеріне байланысты құрастырылады.

Оқушылармен оқу күні ішінде жүргізілетін дене тәрбиесі – сауықтыру шаралары: сабаққа дейінгі гимнастика, сергектік сәттер, ұзартылған үзіліс кезіндегі дене тәрбиесі жаттығулары мен қозғалмалы ойындар.

Бұл жұмыстарды атқару мынандай міндеттерді орындауға көмектеседі: оқушылардың қозғалыстары белсендіріледі, денсаулықтарын нығайтылады, қимылдары жетілдіреді, әдемілендіреді, жаттығулардың керектігі туралы ұғынады, ақыл – ой және ағзаның жұмыс қабілеттіктері жақсарады, тәртіпке және ұйымшылдыққа деген дағдылары қалыптасады.

Мектептен тыс дене тәрбиесі және спорт жұмыстарын мектеп ұжымы оқушылардың ата-аналарымен бірігіп, аудандық, қалалық халыққа білім беру басқармалары ұйымдастырады. Мектептен тыс дене тәрбиесі жұмыстары әртүрі ұжымды мекемелерде, жұмыс орындардарында өткізіледі.

Ол мекемелер: балалар және жасөспірімдер спорт мектебі, жаздық сауықтыру лагерлері, еңбек сауықтыру лагерлері, стадиондар, дене мәдениеті сауықтыру кешендері, спорт клубтары, бассейіндер, спорт базалары, жергілікті тұрғын жерлердегі аула спорт клубтары. Бұл мектептен тыс жұмыстар, оқу және сыныптан тыс жұмыстарды толықтырады. Жаттықтыру түрлері әртүрлі болып келеді. Спорт түрлерін таңдауға балалардың мүмкішіліктерін кеңейтеді.

Мектептен тыс мекемелер көптеген мектептің оқушыларын біріктіріп жаттықтырады. Әрбір мекеменің өз педагогикалық ұжымы болады. Әр мекеме өзінің жұмыс істейтін бағыттарында оқушыларды үйрету, жетілдіру, тәрбиелеу жұмыстарын тиімді ұйымдастырады. Мекемелердің қызметші, педагогтар құрамы, бағдарламалар, ережелер бойынша балаларды оқыту, жаттықтыру, тәрбиелеу жұмыстарын жүргізеді.

Осы аты аталған мекемелердегі жұмыстар екі бағытта, ұйымдастырыла жүргізіледі:

1. Арнайы бағыт. Ол бағыт - спорт түрлері бойынша жоғары жетістіктерге жету бағыты. Бұл бағытта жұмыс істейтін мекемелер денсаулықтары мықты, дене қуаты дайындығы жоғары, тұрақты оқушылар контингентімен жұмыс істейді. Ол мекемелер: балалар, жасөспірімдер спорт мектебі (БЖСМ), олимпиадалық ізбасарлар спорт мектебі (ОІСМ), жоғарғы спорттық шеберлік мектебі (ЖСШМ), спорттық мектеп интернаттар

2. Жалпы немесе көпшілік бағыты. Бұл бағыттағы жұмыстар балалардың қозғалысқа деген табиғи қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жүргізіледі. Ол бағытта жұмыс істейтін мекемелердің ерекшеліктері, олар денсаулықтары жақсы, белгілі бір уақытта топтың құрамдары ауысып тұрған балалармен жұмыс істейді.

Ол бағыттағы мекемелер: жазғы сауықтыру лагері, еңбек сауықтыру лагері, стадиондар, су станциялары, жас туристер станциялары, мәдениет үйлері мен спорттық сауықтыру кешендері, мәдени

Өзін-өзі бағалауға арналған тапсырмалар:

1. Мектептегі сыныптан тыс дене тәрбиесі және спорт жұмыстары.
2. Сыныптан тыс дене тәрбиесі жұмыстарын ұйымдастыру.
3. Күн тәртібі ішіндегі дене тәрбиесі сауықтыру жұмыстар
4. Сыныптан тыс жұмыстарды жоспарлау.
5. Мектептен тыс дене тәрбиесі және спорт жұмыстары.
6. Балалар жасөспірімдер спорт мектебі.
7. Сауықтыру лагерлеріндегі дене тәрбиесі жұмыстары

Жусупова Амандык Омаровна

Ақтөбе қаласы, №42 «Айналайын» МДҰ МКҚК тәрбиешісі

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту – олардың тұлғалық, әлеуметтік, және интеллектуалдық дамуы үшін аса маңызды.

Бұл кезеңде балалардың шығармашылық потенциалын ашу арқылы оларды жаңа идеяларға бейім, әрекетшіл әрі өзіндік ойлауға үйретуге болады. Мақсатқа жету үшін бірнеше әдіс-технологияларды қолданып, балаларға өнер мен қолөнер, музыка мен би, қиял мен әңгімелеу, табиғатпен танысу, және ойын арқылы оқыту ұсынылады.

Сурет салу балалардың қиялын, көру және қол қозғалысын үйлестіруін дамытуға көмектеседі. Сурет салудың түрлі тәсілдері: түрлі түсті қарындаштар, бояулар, қағаз түрлерімен танысу; табиғат элементтерін немесе қиял әлеміндегі кейіпкерлерді бейнелеу; шығармашылығын қолдау, мақтау мен сұрақтар қою арқылы ынталандыру; және топтық жұмыстар жасауды қамтиды. Осындай шығармашылық процестер балалардың қабілеттерін кеңейтеді, түсініктерін тереңдетеді, және оларды еркін ойлауға/

Сондай-ақ, балалардың музыкалық қабілеттерін дамыту да шығармашылық тұрғыдан маңызды. Музыка пәнінде балалар тыңдау, ырғақты сезіну, және топта ән айтуды үйрене отырып, өз эмоцияларын білдіруге, қоғамда белсенді болуға, және бірлескен іс-әрекетке қатысуға мүмкіндіктер алады. Музыкалық ойындар мен ритмдік жаттығулар балалар арасында серіктестік сезімін қалыптастыруға, әрі шығармашылық ойлауды дамытуға септігін тигізеді.

Би мен қозғалыс шығармашылық дамудың тағы бір маңызды бағыты. Балалар би арқылы өз денесін, қимылдарын, және ритмді сезінуге үйренеді. Бұл оларды физикалық белсенділікпен қатар, эмоциялық дамуға да ықпал етеді. Әртүрлі стильдегі билер, ойындар мен композициялар балалардың шығармашылық арсеналын арттырады,

жаңа идеяларды дүниеге әкелуге мүмкіндік береді.

Табиғатпен танысу балалардың қоршаған ортаға деген қызығушылығын арттырып, шығармашылық ойлауын ынталандырады. Таза ауада экологиялық ойындар, табиғаттың әсемдігін байқап, ондағы элементтерден шабыт алу - бүлдіршіндердің қиялын ұштап, оларды белсенді, ізденімпаз тұлға ретінде тәрбиелейді.

Сонымен қатар, театр өнері де балалардың шығармашылық дамуында маңызды рөл атқарады. Театр арқылы балалар рөлдерді сомдап, сахнада түрлі кейіпкерлердің образына еніп, өздерінің эмоцияларын тереңірек түсінеді. Бұл процесс оларға сөздік қорын дамытуға, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге, және сенімділік сезімін қалыптастыруға көмектеседі. Сахнадағы тәжірибе әлеуметтік дағдыларды нығайтуға, партнерлік қарым-қатынастарды құруға мүмкіндік береді.

Арт-терапия сияқты шығармашылық тәсілдер де балалардың эмоционалдық күйін жақсартуға ықпал етеді. Сурет салу, мүсіндеу немесе қол өнері балалардың ішкі дүниесін аша отырып, өз идеялары мен сезімдерін шығармашылық түрде көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл процесс арқылы балалар қиялын дамытады, проблема шешу дағдыларын машықтандырады, әрі стрессті басқаруға үйренеді.

Сондай-ақ, шығармашылық ойындар мен жобалар балаларға командалық жұмыс жасауды үйретеді. Бірлесіп істеген жұмыстарда көзқарас айырмашылықтарын қабылдау, пікірталас жүргізу, және конструктивті шешімдер қабылдау маңызды. Осындай дағдылар болашақта балалардың қоғамда белсенді, жауапты азамат болып қалыптасуына негіз қалайды.

Мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбиеші ретінде өз қызметімде балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін мен сурет салу әдісін белсенді қолданамын. Мен осы әдісті тиімді қолданудың бірнеше ұсыныстарын ұсынамын.

Сурет салу балалардың қиялын, көру және қол қозғалысын үйлестіру қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Міне, сурет салу арқылы шығармашылық қабілеттерді дамытуға бағытталған бірнеше тәсілдер мен ұсыныстар:

1. Сурет салу материалдарын таңдау.

- Қарындаштар мен түрлі бояулар: Балаларға түрлі түсті қарындаштар, бояулар (су бояулары, гуашь, акварель) беріп, олардың түстерді тану және қолдану қабілеттерін дамытуға болады.

- Қағаз түрлері: Әр түрлі текстурадағы қағаздар мен картондар, түрлі түсті қағаздар балалардың шығармашылық тәжірибелерін кеңейтеді.

2. Тақырыптық сурет салу.

- Табиғат: Жапырақтар, гүлдер, ағаштар сияқты табиғат элементтерін суретке түсіру балалардың табиғатқа қызығушылығын арттырады.

- Қиял әлемі: Ертегілер мен фантазиялық кейіпкерлерді (жануарлар, суперқаһармандар, қиялдағы әлемдер) суретке салу баланың қиялын дамытуға ықпал етеді.

- Күнделікті өмір: Отбасы мүшелері, достар, ойыншықтар сияқты таныс заттарды бейнелеу баланың қоршаған ортаны түсінуіне көмектеседі.

3. Сурет салудың түрлі әдістері.

- Бұрынғы және жаңа тәсілдер: Әртүрлі техникамен (бояу, құрғақ бояулар, су бояулары, текстура жасау) танысу балалардың өнердегі шеберліктерін арттырады.

- Қолдану техникасы: Бояуды қолға немесе саусақтарға жағып, суреттің түрлі әсерлерін жасау балалардың қол моторикасын жақсартады.

4. Шығармашылыққа ынталандыру.

- Мақтау және қолдау: Балалардың суреттерін бағалап, мақтап, олардың шығармашылығын қолдау өте маңызды. Бұл балалардың өздеріне деген сенімін арттырады.

- Сұрақтар қою: Суреттің мәнін сұрау, олардың ойларын тыңдау арқылы балалардың шығармашылық идеяларын дамытуға көмектеседі.

5. Топтық жұмыстар.

- Бірлескен жоба: Балалармен бірге үлкен суреттер немесе панно жасау, бір-біріне көмектесу, өзара идея алмасу олардың әлеуметтік дағдыларын және шығармашылық қабілеттерін арттырады.

6. Интерактивті ойындар.

- Сурет салу ойыны: Сурет салып болған соң, оны әңгіме құрастыру үшін пайдалану. Мысалы, салынған суретке байланысты әңгіме ойлап табу.

7. Сурет салу мен табиғатқа шығып көру.

- Табиғатқа шығып сурет салу: Табиғаттың түрлі көріністерін суретке түсіру арқылы балалардың табиғатқа деген қызығушылығын арттыруға болады.

8. Арт-терапия элементтері.

- Эмоционалдық шығару: Сурет салу балалардың эмоцияларымен жұмыс істеуге көмектеседі. Балалар өздерінің көңіл-күйлерін, сезімдерін суретке түсіру арқылы жеңілдетеді.

Бұл әдістер балалардың сурет салу арқылы шығармашылық қабілеттерін дамытуға, өздерінің идеялары мен сезімдерін білдіруге мүмкіндік береді. Сурет салу арқылы балалардың ойлау қабілетін, эмоциялық интеллектін және эстетикалық түсінігін дамытуға болады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы.

2. Жанатбекова Н. Шығармашылық қабілеттілік – даму негізі // Қазақстан мектебі. – 2016. - №2. – 15-18 б.

3. Меңжанова А. «Мектеп жасына дейінгі балалар көркем әдебиет арқылы тәрбиелеу/ методикалық құрал/ Алматы: Мектеп 2017. -119б.

4. Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Мектепке дейінгі балалық шақ» республикалық орталығы – Астана: 2016. 40 – бет.

5. Рахымтаева Ә. Баланың шығармашылық кабілетін дамыту. Бастауыш мектеп. - 2018. - N7. - Б. 35-36

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫНАН «ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫНЫҢ

ТАЛАПТАР/ШАРТТАР

Авторлар қолжазбаларды мұқият тексеріп, түзетуі тиіс;

• автордың аты-жөнін (толық), ғылыми дәрежесін, атағын, қызметін, мекеменің толық атауын көрсету қажет;

• мақала авторының фотосуреті болуы шарт және өлшемі 3500*5500 пикселден (6х12 мм, 300 dpi кем емес) кем болмауы тиіс;

• мақалаға оның мәні мен идеясын айқындайтын сюжетті фотосуреттерді тіркеп жіберуге болады (сканирленген фотосуреттердің өлшемі 10х15 мм, 300 dpi кем емес);

• пайдаланған кестелер, диаграммалар, графиктерді, пайдаланылған бағдарламалардың (Word, Excel, PowerPoint және т.б.) бастапқы пішімінде материалға қоса тіркеу қажет;

• мақала көлемі атауы мен әдебиеттер тізімін қоскқанда 3 беттен аспауы қажет;

• мақаланы төмендегідей талаптарға сәйкес ресімдеу керек: Microsoft Word, кегль – 12 пункт, гарнитурасы - Times New Roman, парақ пішімі - А4, жиектері - 2 см, жоларалық интервал – жалаң, бірінші жол – 1, 25 см бос жер, азат жолға дейінгі және кейінгі интервал – 0 см;

ТРЕБОВАНИЯ/УСЛОВИЯ

Рукописи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами;

• необходимо указывать: фамилию, имя и отчество автора (полностью), учёную степень, звание, должность, полное название учреждения;

• фото автора статьи обязательно и должно иметь размеры не менее 3500*5500 пикселей (не менее 6х12 мм, 300 dpi), фото в статью не помещать;

• желательно сопроводить статью сюжетными фотографиями, которые будут отражать суть и идею статьи (размер отсканированных фото не менее 10х15 мм, 300 dpi);

• используемые таблицы, диаграммы, графики должны прилагаться к материалам в исходном формате используемых программ (Word, Excel, PowerPoint и др.);

• аннотация должна содержать только главную информацию статьи, не превышать объем 6 строк, выполняться на двух языках, отличающихся от языка статьи (пример: если статья написана на русском языке, то аннотация пишется на английском и казахском);

• максимальный объем статьи не более 3 страниц, включая название, список литературы;

• статью оформлять в соответствие с требованиями: Microsoft Word, кегль – 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, формат листа - А4, поля - 2 см, междустрочный интервал – одинарный, первая строка – отступ на 1, 25 см, интервал перед и после абзаца – 0 см;

Эл. почта: kalam2025@mail.ru